

GÖTEBORGS
UNIVERSITET

Övergång mellan förskola och förskoleklass för elever i behov av särskilt stöd

- en kvalitativ studie om vårdnadshavares upplevelser av
delaktighet och samverkan

Namn: Soha El-Ayneine, Maria Lövstrand
Program: Specialpedagogprogrammet

Uppsats/Examensarbete: 15 hp
Kurs: SPP601
Nivå: Avancerad nivå
Termin/år: VT 2023
Handledare: Jana Hanzel Krátká
Kurs, Examinator: Girma Berhanu, Jana Hanzel Krátká
Uppsats, Examinator: Sverker Lindblad

Nyckelord:

Övergång mellan förskola och förskoleklass, barn och elever i behov av särskilt stöd, vårdnadshavare, delaktighet, samverkan

Abstract

Syftet med studien är att undersöka vårdnadshavares upplevelse av delaktighet och samverkan vid övergång mellan förskola och förskoleklass. Urvalet är vårdnadshavare till barn i behov av särskilt stöd. Forskningsfrågor i studien handlar om att undersöka vårdnadshavares upplevelser av förhållningssätt, bemötande samt kommunikation vid övergång. Studien utgår från en fenomenologisk ansats samt kvalitativ metod. Fem teman framgår av resultat; 'delaktighet vid utformande av individuell plan i kombination med vardaglig kommunikation', 'samverkan mellan professioner', 'kompetens', 'driv' samt 'förtroendefulla relationer'. I samtliga teman framkommer hur bemötande, förhållningssätt och kommunikation präglad av lyhördhet, förståelse och kompetens har betydelse för hur delaktighet och samverkan upplevs av vårdnadshavare. Slutsats dras om att övergång för vårdnadshavare till elever i behov av särskilt stöd innebär en komplex process med risk för ökad oro. Vidare dras slutsats om hur denna oro kan minska genom utökad delaktighet och samverkan. I studien påvisas vårdnadshavares behov av att vara med vid utformandet av en individualiserad övergång för att upplevelse av delaktighet ska öka. Vårdnadshavares upplevelser av att behöva driva i övergång framgår också. Utifrån detta dras slutsats om hur vårdnadshavare till elever i behov av särskilt stöd, inte bara behöver stöd i förberedande syfte utan genom hela övergångsprocessen.

Förord

Denna studie har genomförts i ett nära samarbete mellan oss författare. Samtliga delar av arbetet har gjorts gemensamt där vi båda har varit delaktiga genom hela processen. Vi vill framföra ett stort tack till vår handledare Jana Hanzel Krátká för allt det stöd vi fått under arbetet med vårt examensarbete. Ett särskilt varmt tack vill vi också rikta till de vårdnadshavare som genom sitt deltagande och delgivande av sina upplevelser av övergång mellan förskola och förskoleklass, möjliggjort genomförande av denna studie. Genom att ta del av dessa erfarenheter har vi berörts och inspirerats till nytt tänkande in i våra verksamheter. Till sist vill vi även tacka våra familjer för det tålamod som visats för alla sena kvällar och helger som detta arbete har inneburit, men också för att de har funnits där för oss under hela vår studietid.

Soha El-Ayneine och Maria Lövstrand
Juni 2023

Innehåll

1. Inledning	7
2. Syfte och forskningsfrågor	9
3. Bakgrund	10
3.1 Förskola och förskoleklass i Sverige.....	10
3.2 Överenskommelser, styrdokument och riktlinjer	10
3.2.1 Nationella överenskommelser utifrån barns rättigheter	10
3.2.2 Delaktighet och samverkan i skollag, läroplan och kommentarmaterial	11
3.2.3 Skolverkets stödmaterial om övergångar	12
3.3 Definition av begrepp.....	12
4. Tidigare forskning	14
4.1 Övergång som en tid av utmaning	14
4.1.1 Övergång som förändringsprocess för barnet	14
4.1.2 Utmaningar för barn och vårdnadshavare på flera nivåer	14
4.2 Förberedelse vid övergång	15
4.2.1 Skolberedskap	15
4.2.2 Effekten av övergångsprogram	16
4.3 Samverkan vid övergång	17
4.4 Övergång för elever i behov av särskilt stöd.....	17
4.4.1 Behov av individuella anpassningar.....	17
4.4.2 Kompetens i möte med barns behov	18
4.4.3 Samverkan mellan berörda parter	18
5. Teoretiska utgångspunkter	19
5.1 Utvecklingsekologisk teori.....	19
5.2 Sociokulturellt perspektiv	19
5.3 Det relationella perspektivet	20

5.4 Inkluderande perspektiv	20
6. Metod.....	21
6.1 Urval.....	21
6.2 Genomförande av intervju.....	22
6.3 Bearbetning och analys	23
6.4 Tillförlitlighet, äkthet och relaterbarhet	23
6.5 Etiska riktlinjer.....	24
7. Resultat.....	25
7.1 Delaktighet vid utformande av individuell plan i kombination med vardaglig kommunikation	25
7.2 Samverkan mellan professioner	26
7.2.1 Samverkan mellan verksamheter	27
7.2.2 Samverkan inom verksamheter	27
7.3 Kompetens.....	28
7.3.1 Kompetens kopplad till professioner.....	28
7.3.2 Vårdnadshavares egna erfarenheter av övergång.....	28
7.4 Driv.....	29
7.5 Förtroendefulla relationer.....	30
7.6 Sammanfattning av resultat.....	31
8. Diskussion	32
8.1 Resultatdiskussion	32
8.1.1 Vårdnadshavares delaktighet vid utformande av individualiserad övergång... ..	32
8.1.2 Stöd genom hela processen	32
8.1.3 Samverkan mellan samtliga berörda parter präglad av kompetens	33
8.1.4 Drivande roll i övergången.....	34
8.1.5 Ömsesidig påverkan av olika områden och nivåer.....	34
8.1.6 Förhållningssätt, bemötande och kommunikation.....	34

8.1.7 Sammanfattning av slutsatser	35
8.2 Metoddiskussion.....	35
8.3 Studiens kunskapsbidrag	37
8.4 Framtida forskning	37
Referenser	39
Bilaga 1	43
Bilaga 2.....	44

1. Inledning

Ha jättemycket förståelse för föräldrarnas oro! Det är inget emot pedagogernas arbete eller att man inte litar på dem. Det är att vi föräldrar som har barn som har svårigheter, har ständig oro för våra barn. Vi har en ständig, ständig oro.

Citatet kastar ljuset på den oro och det behov av bemötande av förståelse som kan finnas hos en vårdnadshavare till elev i behov av särskilt stöd, vid övergång mellan förskola och förskoleklass. Uttalandet av en av våra respondenter är något som berört oss författare mycket, och som gjort oss än mer angelägna om att vilja veta mer om vårdnadshavares upplevelse i denna process.

I studie av Ackesjö (2014) framgår hur övergång mellan förskola till förskoleklass kan upplevas som en svår förändringsprocess och en kritisk period för barn. Därmed finns det enligt författaren anledning att anta att barn kan behöva mer stöd och hjälp än vanligt i detta skede. Att övergångar inte endast behöver innebära hot eller svårigheter, utan också kan innebära utmaningar, vilka leder till möjligheter är också något som påvisas i denna undersökning. Enligt Griebel och Niesel (2009) framhålls hur förändringen mellan förskola och förskoleklass inte bara upplevs som en kritisk period för barnen, utan även för dess vårdnadshavare. Vidare menar författarna att övergången innebär förändring på såväl individnivå, som relationell och kontextuell nivå, och att vårdnadshavarens och barnets upplevelser verkar på olika nivåer samtidigt som de är beroende av varandra. Att vårdnadshavare påverkas av mötet med andra berörda parter vid övergång, och hur delaktighet och samverkan i och med detta kommer att ha en avgörande roll för hur övergången blir är också något som lyfts av Griebel och Niesel (2009) och Lillvist och Wilder (2017). Med anledning av kopplingen mellan föräldrars delaktighet och samverkan och hur övergången blir för barnet, anser vi det vara av stort värde att få utökade kunskaper om deras upplevelser av detta.

Vikten av att tillvarata vårdnadshavarens upplevelser vid övergång är även något som enligt Organisation for Economic Co-operation and Development (OECD 2006, 2017) visar sig vara återkommande aktuellt även i internationella och politiska sammanhang. I dessa rapporter påvisas koppling mellan *hur* övergångar görs och dess påverkan av barns inställning till lärande samt dess akademiska resultat på både lång och kort sikt, och hur detta i sin tur bidragit till ökat intresse för övergångar och det förberedande arbetet inför skolstart. I detta sammanhang lyfts vidare skolberedskap som ett bärande begrepp, vilket avser att förbereda inför övergång. Enligt OECD (2017) handlar det förberedande arbetet inte bara om att barnet, utan även dess vårdnadshavare ska vara redo inför övergång. I rapporten lyfts betydelsen av att förskola och skola ska vara förberedda på att ta emot både barn och dess vårdnadshavare. Vidare redogörs för hur det politiska intresset för övergång även lett till efterfrågan av utökad kunskap om risker och möjligheter med övergång utifrån flera olika erfarenheter. Därmed anser vi hur politisk efterfrågan styrker betydelsen av att studera övergångar utifrån vårdnadshavarens perspektiv.

I forskning om övergång för elever i behov av särskilt stöd framgår att övergången innebär en komplex situation som kräver en hel del åtgärder såsom planering, förberedelser, stöd och anpassningar både före, under och efter (Andriana & Evans, 2022; Lillvist och Wilder, 2017). I de studier som handlar om övergång för elever i svårigheter, utifrån vårdnadshavarens perspektiv framgår önskan om utökad behov av möte med förtroendefulla relationer med jämlikt bemötande (Garraway, 2019), samt av samverkan och god kommunikation mellan samtliga parter för att processen ska bli framgångsrik (Wilder & Lillvist, 2022). Förståelse ges utifrån

detta om att elever i behov av särskilt stöd genomgår andra typer av utmaningar vid övergång, vilket i sin tur även kan innebära utökade utmaningar för vårdnadshavare. Vidare framgår vikten av att förstå de utmaningar och behov som vårdnadshavare upplever för att kunna vara med och stödja i denna process (Griebel & Niesel, 2009). Därav finner vi det vara av betydelse att undersöka vårdnadshavares upplevelser till elever i behov av särskilt stöd.

Även i ”Läroplan för förskolan” (2018) och ”Läroplan för grundskolan, förskoleklassen och fritidshemmet” (2022) skrivs betydelsen av delaktighet och inflytande för vårdnadshavare fram, där det betonas hur skolan ska samarbeta med hemmen i syfte att främja elevers individuella utveckling till verksamma, kunniga och ansvarsfulla medborgare. Betydelsen av vårdnadshavares delaktighet vid övergång och vikten av att samarbetsformer ska utvecklas i syfte att vårdnadshavare och barn ska förberedas, är också något som betonas. Vidare framgår även i skollagen (SFS 2010:800) hur vårdnadshavares delaktighet är av särskild betydelse när eleven befaras vara i behov av särskilt stöd, och vikten av att ta vara på vårdnadshavarens erfarenheter och kunskaper om barnet lyfts också i detta sammanhang. Samarbete med vårdnadshavare till elever i behov särskilt stöd aktualiseras även genom ny och tydligare framskrivning av föräldrars rätt till att delta i arbete kring extra anpassningar, särskilt stöd och åtgärdsprogram (Lgr22, 2022). Vikten att särskilt uppmärksamma barn i behov av särskilt stöd vid övergång, genom utökat samarbete mellan verksamheter tydliggörs också i läroplanerna (Lgr22, 2022; Lpfö18, 2018). Vår tolkning är att skolformernas inriktning och framlyftande av vårdnadshavarens roll, tydligt visar på behovet av delaktighet som både viktig och aktuell vid övergångar, och i synnerhet för elever i behov av särskilt stöd.

Studien utgår från en fenomenologisk ansats, då syftet med undersökningen är att undersöka vårdnadshavares upplevelser av delaktighet och samverkan mellan förskola och förskoleklass. Med hjälp av denna ansats avses att uppnå en utökad förståelse för vårdnadshavares livsvärld som framträder i samband med denna process. Kvalitativ undersökningsmetod används därmed i studien. De teoretiska utgångspunkter som tillämpas är utvecklingsekologisk teori, sociokulturellt-, relationellt- och inkluderande perspektiv.

2. Syfte och forskningsfrågor

I följande stycke redovisas syfte och forskningsfrågor. Syftet med studien är att undersöka vårdnadshavares upplevelse av delaktighet och samverkan vid övergången mellan förskola och förskoleklass. Urvalet i denna studie är vårdnadshavare till barn i behov av särskilt stöd. I studien undersöks följande forskningsfrågor:

- Hur upplever vårdnadshavare förhållningssätt och bemötande vid övergången mellan förskola och förskoleklass?
- Hur upplever vårdnadshavare kommunikation vid övergången mellan förskola och förskoleklass?

Genom att studera vårdnadshavares upplevelser av förhållningssätt och bemötande i övergång mellan förskola och förskoleklass, kan värdefull insikt om känslor och erfarenheter utifrån vårdnadshavarperspektiv belysas. Därmed kan även utökad förståelse för faktorer som påverkar denna process ges. Genom att studera hur kommunikation upplevs av vårdnadshavare, kan kunskap om hur information och delaktighet upplevs i denna övergång erhållas. På så sätt ges även utökad kännedom om hur ett gott samarbete mellan hem och skola kan förbättras i övergången mellan förskola och förskoleklass.

3. Bakgrund

I denna del redogörs för förskola och förskoleklass i Sverige. Därefter behandlas överenskommelser, styrdokument och riktlinjer. Slutligen presenteras ett avsnitt med definitioner av begrepp som används i denna studie

3.1 Förskola och förskoleklass i Sverige

Enligt Skollagen (SFS 2010:800) 8 kap. 4 och 5 § erbjuds barn i Sverige förskola från ett års ålder. Omfattning avgörs av hänsyn till föräldrars arbete, studier eller andra omständigheter i familjen. Från och med höstterminen det året som barnet fyller tre år ska alla erbjudas förskola under minst 525 timmar om året oavsett familjens situation, vilket kallas för allmän förskola. Det året som barnet fyller sex år slutar de flesta barn i förskolan för att i samband med höstterminen träda in i förskoleklass. Sedan läsåret 2018/2019 är förskoleklassen enligt Skollagen (SFS 2010:800) 7 kap.10 § obligatorisk, vilket innebär att alla barn som är bosatta i Sverige omfattas av skolplikt från det året som de börjar i förskoleklass.

År 2015 togs beslut av regeringen om att genomföra en grundskoleutredning (SOU 2015:81) med delvis syfte att utreda införandet av en tioårig grundskola med start vid sex års ålder. I utredningen framgick avsaknad av styrdokument samt brister i samverkan mellan förskola och förskoleklass, och behov av att se över förskoleklassens uppdrag och innehåll vad gäller målstyrning och samsyn framkom också. Behovet av att fokusera på övergångar vid förändring av skolans framtida styrdokument och riktlinjer trädde också fram som särskilt viktigt. Som en följd av denna utredning tillkom därför i juli 2016 ett eget avsnitt i "Läroplan för grundskolan, förskoleklassen och fritidshemmet" (2011) där förskoleklassens uppdrag, syfte och innehåll tydliggjordes och lyftes fram. Även förändringar i läroplanen som handlar om samverkan vid övergång mellan skolformer förtydligades. Som en ytterligare följd av grundskoleutredningen fattades även beslut om att övergå till obligatorisk skolform för förskoleklassen. Därmed förändrades skolplikten till att utökas med ett år, och kom att träda i kraft från och med läsåret 2017/2018 (Prop. 2017/18:9). En bestämmelse i skollagen (SFS 2010:800) om en garanti för tidiga stödinsatser i matematik och svenska med syfte att tidigt uppmärksamma elever som riskerar att inte uppfylla ämnesmässiga mål är också något som tillförts som obligatorisk sedan 2019. Som en följd av detta har ett nationellt kartläggningmaterial i språklig medvetenhet och matematiskt tänkande blivit obligatoriskt att använda i förskoleklass (Skolverket, 2021).

3.2 Överenskommelser, styrdokument och riktlinjer

3.2.1 Nationella överenskommelser utifrån barns rättigheter

I en forskningsartikel utgiven av UNICEF (2012) med syfte att främja praktik kopplad till skolberedskap vid övergång mellan förskola och skola samt att bidra till vägledning i arbetet med att förbereda barn och deras familjer, framgår att skolberedskap definieras utifrån tre dimensioner. Dessa tre dimensioner utgörs av a) barns beredskap för skolan, b) skolors beredskap för barn och c) familjers och samhällets beredskap för skolan. Familjers beredskap avser vårdnadshavares förhållningssätt och engagemang för barnets inlärning, utveckling och övergång till skolan och anses som en avgörande faktor för en lyckad övergång till skola. De tre dimensionerna bör ses som sammanlänkade och ömsesidigt beroende av varandra, där skolbe-

redskap betraktas som en produkt av barnet, miljö och kulturella erfarenheter. Barns skolberedskap definieras därmed som ett resultat av sociokulturella interaktioner. Denna syn på skolberedskap syftar även till inkludering av samtliga elever oavsett bakgrund, såsom kön, etnisk tillhörighet eller funktionsnedsättning.

Barnets rättigheter utifrån tillgång till utbildning och inkluderande miljö för alla lyfts även i Salamancadeklarationen (Svenska Unescorådet, 2006). I denna deklaration förespråkas vikten av att bevaka alla elevers möjlighet till inkludering, men i synnerhet elever i behov av särskilt stöd. Vidare betonas också hur anpassning i verksamheten måste ske utifrån individens förutsättningar och behov. I barnkonventionen (UNICEF Sverige, 2009) framhålls krav på alla barns rätt till inflytande och möjlighet att uttrycka sin mening i frågor som rör dem själva. Ställningstagande för barns rättigheter till lika möjligheter vad gäller utbildning är också något som lyfts fram.

3.2.2 Delaktighet och samverkan i skollag, läroplan och kommentarmaterial

Barns och elevers rätt till inflytande över sin utbildning betonas även i skollagen (SFS 2010:800). Vidare framgår att de fortlöpande ska uppmuntras till att vara med och påverka sin utbildning och hållas informerade i frågor som rör dem själva. I båda läroplanerna för Lpfö18 (2018) och Lgr22 (2022) framgår även verksamheternas roll i att förmedla demokratiska värden och rättigheter som lyfts i barnkonventionen. Därav ska utbildningen ha sin utgångspunkt utifrån vad som uppskattas vara det bästa för barnet, och deras rätt till delaktighet och inflytande. Vad gäller barn och elever i behov av särskilt stöd ska dessa elever särskilt uppmärksammas och ges den anpassade undervisning och stöd som denne behöver. Vikten av att också särskilt beakta dessa elever vid övergång framgår också.

Vårdnadshavares rättigheter och ansvar för barns utbildning uttrycks tydligt i skollagen (SFS 2010:800). I författningen framgår vidare att vårdnadshavare fortlöpande ska informeras om barnets eller elevens utveckling. Delaktighet och inflytande för vårdnadshavare kring barnet och eleven uttrycks vidare i både Lpfö18 (2018) och Lgr22 (2022) där det betonas hur skolan ska samarbeta med hemmen i syfte att främja elevers individuella utveckling till verkliga, kunniga och ansvarsfulla medborgare. I skollagen framgår det också att vårdnadshavares delaktighet även är av särskild betydelse när eleven förmodas vara i behov av särskilt stöd. Enligt denna lag ska både elever och vårdnadshavare ges förutsättningar till att vara med och påverka i processen kring utarbetande av ett åtgärdsprogram. Det är också av betydelse att vårdnadshavarens erfarenheter och kunskaper om barnet tas till vara i detta sammanhang (SFS 2010:800).

Samarbete med vårdnadshavare inom skolverksamhet och i arbetet med elever i behov av särskilt stöd aktualiseras även genom ny och tydligare framskrivning av föräldrars roll i Skolverkets kommentarmaterial till allmänna råd i arbete med extra anpassningar, särskilt stöd och åtgärdsprogram (Skolverket, 2022). I likhet med Lpfö18 (2018) och Lgr22 (2022) framgår vidare i kommentarmaterialet vikten av att informera om utbildningens mål samt om elevers och vårdnadshavares rättigheter och skyldigheter. Vårdnadshavares rätt till att vara med och delta i arbete med extra anpassningar, särskilt stöd och åtgärdsprogram lyfts också än mer tydligt fram i Lgr22. I båda läroplanerna Lpfö18 och Lgr22 betonas också särskilt vårdnadshavares delaktighet vid övergång mellan förskola, förskoleklass och fritidshem, i syfte att utveckla samarbetsformer för att vårdnadshavare och elever ska förberedas vid denna förändring. Samverkan mellan förskola, förskoleklass och fritidshem för att långsiktigt stödja elevernas utveckling och lärande lyfts också. Det framgår hur personal genom utbyte av kunskaper,

erfarenheter och information om innehåll på ett förtroendefullt sätt ska arbeta mot gemensamma mål som handlar om att skapa sammanhang, kontinuitet och progression för eleven. Vikten av samarbete mellan verksamheter och att särskilt uppmärksamma barn i behov av särskilt stöd vid övergång tydliggörs också.

3.2.3 Skolverkets stödmaterial om övergångar

Ett stödmaterial har utarbetats av Skolverket (2014) i syfte att behandla riktlinjer som finns att förhålla sig till i samband med övergångar inom och mellan skolformer i svenskt skolsystem. I denna text går det utläsa att kontinuitet framstår som något eftersträväsvärt, och råden handlar till stor del om att förskolan och skolan ska arbeta med att forma rutiner i samband med denna förändring. Vägledning om vilken slags information som ska finnas med vid överlämning och att samverka mellan förskoleverksamhet och skola ska finnas, behandlas också. Att elever i behov av särskilt stöd är en målgrupp som särskilt bör beaktas är också något som betonas. En risk som Skolverket lyfter vad gäller denna målgrupp handlar om att information inte överförs vad gäller elever i behov av särskilt stöd, och att de av den anledningen riskerar att inte erhålla det stöd som de behöver.

3.3 Definition av begrepp

I detta stycke behandlas begrepp, utifrån hur de definieras i denna studie. Begrepp som används är 'barn och elever i behov av särskilt stöd', 'vårdnadshavare', 'vårdnadshavares delaktighet', 'övergång mellan förskola och förskoleklass' och 'samverkan.'

Barn och elever i behov av särskilt stöd

I Skollagen (SFS 2010:800) 8 kap. 9 § omnämns att barn som av fysiska, psykiska eller andra skäl behöver särskilt stöd i sin utveckling, ska ges det stöd som behovet kräver. Vidare framgår i Skollagen (SFS 2010:800) 8 kap. 4 § att en elev ska ges särskilt stöd om det kan befaras att eleven inte kommer att nå de mål som minst ska ha uppnåtts vid slutet av det femte och det nionde skolåret, eller om eleven av andra skäl behöver stöd. Enligt Nilholm (2020) är begreppet "elev i behov av särskilt stöd" ett vitt samlingsbegrepp för barn och elever som befinner sig i svårigheter. Författaren tillför i likhet med skollagen att begreppet även bör innefatta befarande av att ej uppnå målen för det femte och nionde skolåret. I denna studie definieras därmed "barn i behov av särskilt stöd" som ett mer generellt begrepp, och används när det handlar om barn i både förskola och förskoleklass, medan "elev i behov av särskilt stöd" i första hand används som begrepp efter det att barnet har trätt in i skolans värld.

Vårdnadshavare

Med vårdnadshavare avses den person som är juridiskt ansvarig för att fatta beslut i frågor som rör ett barns personliga intressen. Ansvaret innefattar även att tillgodose barnets behov av omvårdnad, trygghet och fostran (Skatteverket, 2023). I skollagen (SFS 2010:800), Lpfö18 (2018) och Lgr22 (2022) förekommer främst vårdnadshavare som begrepp i sammanhang som handlar om rättigheter och skyldigheter kring barnet, men även förälder brukas. I studien används därav vårdnadshavare i första hand som begrepp, men även förälder förekommer i vissa fall.

Vårdnadshavares delaktighet

Delaktighet som begrepp anges inte uttryckligen i skollagen eller i skolförordningen, men i styrdokument framkommer vikten av vårdnadshavares delaktighet och inflytande kring eleven genom citat från Skollagen (SFS 2010:800) 1 kap. 4 §, där följande går att läsa: "Utbildningen syftar också till att i samarbete med hemmen främja barns och elevers allsidiga personliga utveckling till aktiva, kreativa, kompetenta och ansvarsställande individer och medborgare." Enligt Thomas (2007) har begreppet delaktighet både en social och politisk innebörd. Den sociala delaktigheten handlar om möjlighet att skapa sociala relationer i deltagande praktik, medan politisk delaktighet fokuserar möjligheter att delta och påverka i en process eller ett beslut. I studien definieras delaktighet som möjlighet till inflytande kring elevens utveckling samt lärande, och innefattar både social och politisk betydelse.

Övergång mellan förskola och förskoleklass

Övergång beskrivs av Ackesjö (2015) som en process av förändring, där barnet likt en pendel rör sig fram och tillbaka mellan förskola och förskoleklass över en längre tid. Tidsperioden börjar enligt Dockett och Perry (2016) redan långt före det att barnet byter fysisk miljö, till det att samtliga berörda parter känner sig tillfreds med det nya. Enligt Lillvist och Wilder (2017) handlar denna process inte endast om fysisk förflyttning mellan två verksamheter utan även om den relationella och sociala förändring som sker. I studien definieras övergång mellan förskola och förskoleklass som en social och relationell förändringsprocess som börjar redan före skolstart och pågår tills elev och vårdnadshavare har uppnått en känsla av att tillhöra det nya.

Samverkan

Samverkan beskrivs enligt Socialstyrelsen som övergripande gemensamt handlande på ett organisatoriskt plan för ett visst syfte (Socialstyrelsen, 2011). Enligt Germundsson (2011) beskrivs samverkan som gemensamma handlingar där man för samman kunskaper och resurser från olika håll, för att hitta gemensamma lösningar utifrån organisatorisk horisont. Att samverkansprocesser bör utgå från barnets bästa, och inte utifrån verksamhetsperspektiv tillförs av Bruno (2012). I studien definieras därav samverkan vid övergång som ett gemensamt handlande på ett organisatoriskt plan med barnets bästa som mål.

4. Tidigare forskning

I detta stycke redogörs för forskning kopplad till studiens ämne. Eftersom skolsystem och övergång mellan förskola och *förskoleklass* i andra länder inte är upplagda på exakt samma sätt som i Sverige, har forskning som rör övergång från förskola till *skola* bedömts som relevant för studien. I sökandet efter adekvat forskning har databaserna Education Collection, Education Reserach Complete, ERIC (Educationel Resources Information Center) och Scopus använts. Sökord som tagits i anspråk är ”transition”, ”preeschool”, ”preeschool class” och ”primary school” i kombination med ”parents” och ”special needs”. Referenser i de studier och forskningsartiklar som påträffats, har i vissa fall även kunnat leda vidare till ytterligare adekvat vetenskapligt studium. Den forskning som används är hämtad från Skandinavien, Västeuropa, USA, Australien samt Indonesien.

4.1 Övergång som en tid av utmaning

4.1.1 Övergång som förändringsprocess för barnet

I studie av Ackesjö (2014) framgår att övergångarna till och från förskoleklass kan vara svår för barn. Syftet med undersökningen var att erhålla kunskap om hur övergångarna till och från förskoleklassen upplevs utifrån barns perspektiv. Resultat visar hur separation från en del av den gamla gemenskapen och tryggheten in i det okända bidrar till barnens upplevelser av övergång som en komplicerad process. Författaren menar vidare att det därför finns anledning, att anta att barn kan behöva mer stöd och hjälp än vanligt i detta skede. För att stödja barnen anser hon att arbete för att bygga kontinuitet mellan verksamheterna måste ses över och avser då både kamrater, miljöer och kultur. I studien framgår också att övergångar inte endast behöver innebära hot eller svårigheter, utan även kan uppfattas som utmaningar och möjligheter. Genom barnets växelvisa möten med både kontinuitet och diskontinuitet kan detta bidra till utveckling, då den pendlande rörelse mellan de båda tillstånden skapar möjligheter för omtolkning hos barnet som kan leda till positiv förändring. Studien framhåller också att även om övergångar upplevs kollektivt finns det olika erfarenheter som är kopplade till varje individ, där behovet av kontinuitet upplevs olika av olika barn.

För barn innebär även övergångar mellan stadier en förändring av identitet, vilket påvisas i en annan studie av Ackesjö (2013). Syftet med undersökningen var att studera barns övergångar i skolsystemet, hur gränser markeras av barn samt hur dessa gränsmarkeringar påverkar barnens formande av identitet. Studien är en etnografisk inspirerad undersökning som utgår från fyra barns förflyttningar från slutet av tiden i förskolan, genom läsåret i förskoleklassen och fram till det att barnet börjar i första klass. Resultatet visar hur gränser och identitet samverkar med varandra, där gränsmarkeringar i form av förväntningar, motstånd och avståndstagande samt tillhörighet och anpassning bidrar till förändring av identitet. Processen är något som förändras över en längre tid, där barnet likt en pendel rör sig fram och tillbaka mellan de olika skolformerna. Övergångar betraktas både som en individuell och kollektiv process där gränser och identiteter konstrueras och påverkas i mötet med andra barn, lärare och även familj.

4.1.2 Utmaningar för barn och vårdnadshavare på flera nivåer

Griebel och Niesel (2009) tillför bilden av att utbildningsövergångar inte bara innebär en förändringsprocess för barnet, utan även för dess vårdnadshavare. Enligt författarna medför denna förändring utmaningar på flera nivåer för både barn och vårdnadshavare. Förändringsnivåerna delas in i individuell -, relationell - och kontextuell nivå.

Individuell nivå avser utmaningar och förändringar av roller och identiteter på individnivå. För barnet handlar det om möte med blandade känslor såsom förväntan, oro samt krav från skolan, vilket bidrar till utveckling av nya färdigheter som självständighet samt social och kognitiv förmåga. För vårdnadshavaren innebär denna förändring ett utökat ansvar för barnets framgång i skolan, samtidigt som insynen i samband med skolstart minskar. Det framgår att föräldrar ofta får inta rollen som talespersoner i denna förändringsprocess, och hur de behöver vara aktiva deltagare för att driva framåt. *Relationell nivå* handlar om förändringar och utmaningar på relationsnivå. För barn och vårdnadshavare innebär det separationer från tidigare relationer såsom tidigare personal, kamrater och andra föräldrar, samtidigt som relationsbyggande av nya gemenskaper tillkommer. *Kontextuell nivå* innebär en förändring på en mer komplex och övergripande nivå, där flera strukturerade områden i livet berörs. För barnet handlar det om att föra samman både familj och skola, och påverkas av ny inläringsmiljö, skolrutiner, prestationsinriktad inlärning och arbetstempo. Förändring för vårdnadshavare handlar om utmaning att integrera familj, skola och sysselsättning, och hur dessa delar ska samordnas när familjeplaneringen påverkas av skolans institutionella upplägg vad gäller tider och rutiner.

Enligt Griebel och Niesel (2009) innebär övergången mellan förskola och förskoleklass en extra stor utmaning för vårdnadshavare, eftersom de både ska klara av utmaningen i att stödja sitt barn samtidigt som de själva ska hantera sin egen övergång till att bli en kompetent förälder till ett skolbarn. Författarna betonar hur förutsättningarna för ett positivt utfall av övergång ökar om personal har förståelse för vårdnadshavares utmaningar vid förändringen, samtidigt som familjer och pedagoger behöver arbeta tillsammans för att uppnå en gemensam förståelse för barnet.

4.2 Förberedelse vid övergång

4.2.1 Skolberedskap

Vetskapen om att övergång från förskola till skola är en viktig milstolpe har enligt OECD (2006, 2017) bidragit till intresse för att utveckla kvalitet vad gäller övergång, och därmed även varit återkommande aktuell på internationella politiska arenor. En viktig del i att uppnå kvalitet i denna process handlar enligt dessa rapporter om att göra övergångar mjuka, och genom stöd och insatser minska stress hos barnet. Skolberedskap är vidare ett begrepp som används i dessa sammanhang, och handlar om att förbereda inför övergång. Enligt OECD (2017) kopplas sättet att göra övergångar samman med både huruvida övergången blir framgångsrik eller ej, och med barns attityder till lärande samt dess akademiska prestationer på kort såväl som lång sikt. Med begreppet skolberedskap avses inte bara att barnet ska vara redo att träda in i en ny miljö, utan handlar likväl om att förskola och skola är förberedda inför övergången. I rapporten framgår även hur en gynnsam skolberedskap kräver kompetent personal och samverkan mellan samtliga parter, där barnet står i centrum. Enligt studie genomförd av Ackesjö (2014) diskuteras hur förskoleklassen genomgått en positionsförflyttning, mot en mer akademisk och skolförberedande position med ökad målstyrning och bedömning. Detta antas vara en följd av närmanden mellan förskola och skola vad gäller uppdrag. Vidare dras slutsats av författaren om behovet av att väga in fler perspektiv utöver politisk nivå och lärares synvinkel, för att få en bredare bild av hur övergångar kan underlättas.

I en studie av Ackesjö (2017) genomförd i Sverige där föräldrars förväntningar och oro kring deras barns kommande övergång från förskola till förskoleklass undersöktes, framgår i samstämmighet med OECD (2017) att övergången upplevs som ett viktigt vägmärke. Vidare framgår av Ackesjö (2017) hur vårdnadshavare upplever denna händelse som en kritisk period, både utifrån barnens och deras egna perspektiv. Upplevelser av att vårdnadshavare är olika förberedda inför att möta barnets övergång visar sig också. Vidare framkommer att föräldrar som redan genomgått denna förändringsprocess med ett äldre barn känner sig mer trygga, medan de som saknar tidigare erfarenheter tenderar att uttrycka en större ängslan. I studien påvisas hur vårdnadshavares skolberedskap gynnas av att pedagoger fokuserar på att bygga relation med vårdnadshavare, vilket i sin tur bidrar till utökade möjligheter för samkonstruktion av gemensamt handlande kring barnet.

4.2.2 Effekten av övergångsprogram

För att undersöka hur barn och vårdnadshavare ska kunna förberedas inför skolstart har effekten av övergångsprogram undersökts av flera forskare. I en australisk studie av Giallo m.fl. (2010) undersöktes påverkan av deltagande i ett föräldraprogram för vårdnadshavare till barn som stod inför en övergång till skolan. Inriktningen i studien handlade också om att undersöka hur insatsen kunde bidra till vårdnadshavares ökade självförtroendet i att kunna ge stöd till sina barn vid övergång. Deltagarna bestod av 576 vårdnadshavare från 21 olika skolor. Hälften av familjerna och deras barn medverkade i programmet, medan resterande barn och deras familjer deltog i skolans standardprogram vad gäller övergång. Det förberedande föräldraprogrammet innefattade återkommande interventioner i form av diskussionsmöjligheter med yrkesverksamma professioner i skolan samt med andra föräldrar. Resultat i studien visar att de vårdnadshavarna som ingick i föräldraprogrammet visade mer engagemang, upplevde ökad förmåga att stödja sina barn samt kände minskad oro för övergångsprocessen än de som deltog i skolans standardprogram. Dock kunde inte föräldraprogrammet påvisa någon effekt på elevernas faktiska skolanpassning.

I en finsk studie av Ahtola m.fl. (2016) påvisas att deltagare kan ha olika sätt att uppfatta övergången mellan förskola och grundskola. Syftet med undersökningen var att studera förskollärares, grundskollärares och vårdnadshavares syn på vikten av metoder och aktiviteter vid övergång. I studiens resultat framgår att deltagarnas uppfattningar skiljer sig avsevärt vad gäller nästan samtliga metoder. Det framkommer att föräldrar värderar personliga möten med lärare som det mest viktiga innan skolstart, medan båda lärargrupperna anser att diskussioner mellan professioner om elever anses vara bland det mest betydelsefulla. Likaså rankades skriftlig information från förskola högre av skollärare än av föräldrar och förskollärare. Likheten mellan deltagarna består i att både vårdnadshavare och lärargrupper värderar förtrogenhet med skolan som en av de viktigaste metoderna vid övergång. Skillnaden mellan manliga och kvinnliga deltagare var liten, men handlade om att män värdesätter personliga möten med lärare och gemensamma möten mellan vårdnadshavare som mer viktiga metoder.

I likhet med Giallo m.fl. (2010) framgår i ett australiskt forskningsprojekt av Dockett och Perry (2016) att övergångsprogram är av stor betydelse för att underlätta vid övergång, men vikten av att föräldrar, barn och lärare tillsammans är aktiva vid utformandet av en i förväg planerad övergångsplan tillförs av författarna. Syftet med studien var att undersöka och identifiera effektiva metoder för att uppnå en positiv övergång mellan förskola och skola respektive SAC (School Age Care), vilket är motsvarighet till svensk fritidsverksamhet. I studien avsågs studerande av övergång för barn, vilken utgick från ett varierat och brett underlag i form av både frågeformulär, dokumentanalys, besök på sajter och samtal med en mångfald av delta-

gare såsom barn, medlemmar i familj, pedagoger och andra verksamma yrkespersoner kopplade till förskolor och skolor. Resultatet visar hur samverkan kring övergångsprogram bör präglas av flexibilitet, lyhördhet och relationsbyggande för att bli framgångsrik. Vikten av fungerande kommunikation även inom verksamheten för att bidra till elevers och vårdnadshavares stöd lyfts också.

4.3 Samverkan vid övergång

I studie av Griebel och Niesel (2009) där syftet var att studera föräldrars samarbete och delaktighet vid övergång, framgår ett stort behov av att utveckla sätt för vårdnadshavare och pedagoger att arbeta tillsammans för att stödja barnets kunskapsmässiga och sociala utveckling. Vikten av att förstå de utmaningar och behov som vårdnadshavare upplever i samband med övergång lyfts. Förståelse ses som en avgörande grundförutsättning för att skapa möjligheter till förbättrad relation, vilket i sin tur även kan leda till framgångar för barnet. Betydelsen av tillgång till kompetent personal vid samverkan framgår också. Vidare lyfts även behovet av förbättrat samarbete mellan förskola och skola, där kunskaper om varandras arbetsätt och metoder samt gemensam förståelse för barnets situation behövs. Sammanfattningsvis framgår vikten av relationer där alla parter måste arbeta tillsammans, och utveckla sätt att kommunicera vid övergång med barnets bästa som mål. Även i rapport från OECD (2017) i vilken begreppet skolberedskap utreds lyfts hur det i forskning påvisas koppling mellan framgångsrik övergång och förtroendefulla och respektfulla relationer mellan vårdnadshavare och förskola respektive skola. Det framhålls i likhet med Griebel och Niesel (2009) hur samarbete mellan samtliga parter vid övergång är främjande för barnets utveckling och lärande.

4.4 Övergång för elever i behov av särskilt stöd

4.4.1 Behov av individuella anpassningar

I en svensk studie av Lillvist och Wilder (2017) studeras övergångsaktiviteter för elever i behov av särskilt stöd och dess betydelse utifrån 253 lärares perspektiv. Resultat visar på hur lärare ofta engagerar sig i de aktiviteter som vanligtvis görs vid övergång och gäller alla barn, men att aktiviteter som kopplas till mer otraditionella sätt såsom att besöka hemmet eller att genomföra föräldramöten med förskolor sällan görs. Att övergången kräver en hel del viktiga åtgärder såsom planering, förberedelser, stöd och anpassningar före, under och efter övergången framgår och även hur processen för elever i behov av särskilt stöd gör situationen än mer komplex. I studien framkommer även att lärare uppfattar hur övergångar kan se olika ut och ta olika lång tid beroende på de erfarenheter och kunskaper som finns hos barnet, men även hos vårdnadshavaren. En följd av detta visar sig bli att barn kan ha lättare att anpassa sig till den nya miljön än sina föräldrar. Utifrån ett ekologiskt systemperspektiv med betoning på koppling mellan individer och deras miljö, diskuteras i studien behovet av att individualisera och anpassa för elever i behov av särskilt stöd vid övergång, men även för dess vårdnadshavare. I annan studie av Wilder och Lillvist (2022) som också handlar om övergång till skola, för barn med intellektuell funktionsnedsättning breddas undersökningen till att gälla både lärares och vårdnadshavares uppfattningar vid övergång. Bilden av vikten om att göra individuella anpassningar vad gäller undervisning, läromedel och sätt att bemöta eleven styrks vidare av författaren.

4.4.2 Kompetens i möte med barns behov

I studie av Wilder och Lillvist (2022) framgår även att vårdnadshavare förväntar sig att lärare har kompetens nog att möta respektive elevs behov, men att det krävs flexibilitet och lyhördhet hos lärare för att kunna läsa av och möta barnets behov av omsorg och stöd, både vad gäller lärande och vardagliga funktioner men även för att stötta eleven in i det nya. Studien går också att jämföras med indonesisk undersökning genomförd av Andriana och Evans (2021), där syftet var att undersöka övergång för elever med intellektuell funktionsnedsättning från förskola till anpassad grundskola. Likheten mellan resultaten i de båda studierna handlar om betydelsen av att det finns lärare som har kompetens att möta respektive elevs behov, och hur lärarens erfarenhet och kunskap leder till ökade möjligheter att bemöta med individuella anpassningar och anpassat sätt att kommunicera.

Behovet av tillgång av kompetens vid övergång för elever i behov av särskilt stöd lyfts även av Garraway (2019). Syftet med studien var att undersöka upplevelser av övergång utifrån vårdnadshavare till elever i behov av särskilt stöd och med språklig och kulturell minoritetsbakgrund. I resultat framgår efterfrågan av att utveckla kulturell kompetens hos pedagoger för att förbättra relationer med vårdnadshavare. Garraway påvisar vidare hur vårdnadshavare ofta lämnas med obesvarade frågor om deras barns behov och framsteg, och hur utökad kompetens kring specialpedagogiska processer hos både vårdnadshavare och pedagoger behövs för att föräldrars engagemang ska öka.

4.4.3 Samverkan mellan berörda parter

I studie av Garraway (2019) påvisas hur förtroendefulla relationer där familjer känner sig respekterade, stöttade och välkomna är en förutsättning för att utveckla ett gott samarbete. Det visar sig också att personal kopplad till specialundervisning behöver förbättra sitt engagemang och partnerskap med vårdnadshavare. Vidare framgår hur vårdnadshavare tenderar att dra sig undan, när de inte räknas som likvärdiga parter i frågor som rör utbildning och specialpedagogisk process, och partnerskap som begrepp lyfts i sammanhanget. Med partnerskap avses en jämlik relation med ömsesidig respekt mellan parterna. Detta kopplas samman med OECD (2017) där samband mellan att hem och skola arbetar tillsammans, vid övergångar mellan förskola och förskoleklass och elevers framtida resultat betonas. Bilden av samverkan breddas genom tillförande av resultat från studier av Lillvist och Wilder (2017) och Wilder och Lillvist (2022), där det framgår hur samverkan mellan samtliga berörda parter behövs för att övergången mellan förskola och förskoleklass ska bli positiv för elever i behov av särskilt stöd. Vidare lyfts av Wilder och Lillvist (2022) organisering av barns välbefinnande som en betydande aspekt vid övergång och hur vårdnadshavares bemötande av flexibilitet hos pedagoger, fungerande kommunikationslänkar samt tillvaratagande av föräldrars kunskap om barnet ses som grundförutsättningar för ett positivt utfall. Ytterligare en aspekt som vidare lyfts av författarna i samband med samverkan i övergång är det gemensamma förberedandet inför skolstart, och tydlighet i hur den kommer att kvarstå över tid. Sammanfattningsvis påvisas i studien hur didaktiska reflektioner mellan samtliga berörda parter möjliggör utformande av individuella anpassningar med större kvalitet, och utökade möjligheter för en lyckad övergång.

5. Teoretiska utgångspunkter

I detta stycke redogörs för de teoretiska utgångspunkter som används i studien. De teorier som tillämpas är utvecklingsekologisk teori, sociokulturellt-, relationellt- och inkluderande perspektiv.

5.1 Utvecklingsekologisk teori

Genom att använda utvecklingsekologisk teori som utgångspunkt i denna studie ges möjlighet att studera relationen mellan faktorer som rör biologiska, kulturella, sociala- och psykologiska situationer, och hur de samverkar med varandra och med barnet. På detta sätt skapas möjligheter att förstå övergången mellan förskola och förskoleklass som ett komplext fenomen där flera olika nivåer och system samverkar med varandra. Förutsättningar att reflektera över värdet av samverkan mellan förskola, skola och vårdnadshavare ges också med hjälp av detta perspektiv. Enligt utvecklingsekologisk teori betonas samspelet mellan människans medfödda egenskaper och den miljö som individen befinner sig i. Teorin framställs i form av fyra olika system inom vilket barnet utvecklas, där denne även befinner sig i centrum av helheten. I mikrosystemet befinner sig de som är närmast barnet och utgörs av de relationer som påverkar mest. I takt med att barnet blir äldre och möter nya sammanhang, utvidgas detta system till att innefatta fler som befinner sig närmast barnet. Det är i mesosystemet, som är det näst närmaste systemet till individen, som samspel mellan dem som befinner sig i mikrosystemet sker. Även yttre system som exo-, vilken innefattar släkt, och föräldrars arbetsplats och makrosystem, vilken innefattar lagar och politik, inverkar på barnet (Bronfenbrenner, 1979).

5.2 Sociokulturellt perspektiv

Med hjälp av att utgå från ett sociokulturellt perspektiv i studien ges möjlighet att undersöka vårdnadshavares upplevelse av delaktighet och samverkan vid övergång utifrån ett språkligt och kulturellt sammanhang, där övergång genomförs och påverkas i samspel med andra. Därmed studeras kommunikation och bemötande som betydelsefulla verktyg och redskap för att förstå vårdnadshavares upplevelse vid övergång. Sättet att se på samverkan mellan omgivning, relationer och kontext som en viktig del för att förstå de upplevelser som vårdnadshavare gör vid övergång möjliggörs även av ett sociokulturellt perspektiv i studien. Enligt Säljö (2014) utgår det sociokulturella perspektivet från att människan är en kulturell varelse som utvecklas i samspel med andra. Det är genom att delta i kulturella sammanhang, och att använda sig av dess verktyg och redskap som människan formas. Med redskap eller verktyg avses de språkliga, intellektuella som fysiska resurser som människan har möjlighet att nyttja och som används för att förstå och agera i omvärlden. Kommunikation ses som en förutsättning för att individen ska bli delaktig i kunskaper och färdigheter. Vidare framgår att kommunikation är något som länkar samman kultur och individers sätt att tänka, men också ett redskap för att kulturella företeelser förs vidare. Mötet av sättet att samtala och se på verkligheten som uppstår i interaktion med andra används sedan av individen som resurser för att förstå och kommunicera i framtida sammanhang.

5.3 Det relationella perspektivet

Genom att använda oss av det relationella perspektivet som teoretisk utgångspunkt i studien ges möjligheter att studera vårdnadshavares upplevelse av delaktighet och samverkan, utifrån relationer med andra och de handlingar som träder fram mellan individer i tiden och rummet. Fokus på att undersöka relation och samspel med inriktning mot bemötande och kommunikation för att förstå vårdnadshavares upplevelser vid övergång möjliggörs därmed. Det relationella perspektivet används också i studien för att förstå relationer mellan övriga parter i samband med övergång. Enligt Aspelin och Persson (2011) är det utmärkande för det relationella perspektivet inte de egenskaper individen har, utan handlar i stället om det samspel som uppstår mellan individ och miljö. I det relationella perspektivet anses att individen är i ständig utveckling, och blir till i mötet med andra genom processer som både särskiljer och binder människor.

5.4 Inkluderande perspektiv

Genom att utgå från ett inkluderande perspektiv i studien ges möjlighet till att studera vårdnadshavares upplevelser av delaktighet och samverkan oavsett bakgrund. Möjlighet till att undersöka hur vårdnadshavares upplevelser av delaktighet och samverkan påverkar inkludering av elever i behov av särskilt stöd vid övergång möjliggörs också. Enligt Thomas och Loxely (2007) eftersträvas utifrån ett inkluderande perspektiv en ökad förståelse för delaktighet och gemenskap, som förutsättningar för lärande. Vidare tillför författarna hur nya forskningsfält med samhällsvetenskaplig grund tillförts till specialpedagogik, i syfte att ge ökade kunskaper om vilka mekanismer som påverkar inkludering. I förståelsen av dessa processer och hur inkluderande rättvisa kan uppnås innefattas vidare faktorer som rör både familj, kulturell bakgrund, kön och etniskt ursprung.

6. Metod

I denna del presenteras metod och tillvägagångssätt för studien. I första stycket redogörs för ansats och metodval i studien. Därefter redovisas urval, genomförande av intervju, bearbetning och analys samt ett avsnitt om tillförlitlighet, äkthet och relaterbarhet. Slutligen görs en redogörelse för etiska riktlinjer.

Studien utgår från fenomenologisk ansats, då syftet med undersökningen handlar om att undersöka vårdnadshavares upplevelser av delaktighet och samverkan vid övergång mellan förskola och förskoleklass. Enligt Thomassen (2007) innebär fenomenologisk utgångspunkt fokuserande på varandet, så som det verkligen uppfattas utifrån individens egen livsvärld. Genom möte med andras livsvärldar kan egen förståelse och sätt att se på världen bli tydligare. Kvalitativ undersökningsmetod används därmed som metod i studien. Genom detta tillvägagångssätt ges möjligheter till variation och inkännande metoder, vilket enligt Bengtsson (2005) är den enda metod i vilken den fenomenologiska livsvärldens komplexitet kan rymmas. Alvesson och Sköldberg (2017) kopplar också samman kvalitativ metod med att ta sin utgångspunkt i studiesubjektens perspektiv. Då syftet med studien är att undersöka vårdnadshavares upplevelser finner vi denna metod passa väl för undersökningen.

6.1 Urval

Från början avsågs urvalet gälla vårdnadshavare till elever i behov av särskilt stöd, vars barn varit med om en övergång mellan förskola och förskoleklass någon gång mellan åren 2019 – 2022. Tidsintervallet bestämdes utifrån att avståndet i tid inte skulle vara för långt ifrån övergången. Respondenterna ämnades också tillhöra en och samma kommun av mellanstor storlek i södra Sverige, för att på så sätt uppnå utökad generaliserbarhet kopplad till en kommun. Urvalet avsågs också utgå från ett obundet slumpmässigt urval. Förfrågan om hjälp med att komma i kontakt med respondenter skickades därmed ut till samtliga 35 rektorer i F-3 verksamhet i den tilltänkta kommunen. Efter en vecka skickades ett påminnelsebrev ut till de rektorer som ännu inte delgett svar. Återkoppling erhöles från totalt elva rektorer, men inget av svaren kunde leda till någon vidare kontakt med respondenter. Därmed gick urvalsförfarandet över från obundet slumpmässigt urval, till bekvämlighetsurval och uppsökande av respondenter i egen bekantskapskrets. För att få tag i tillräckligt många vårdnadshavare utökades urvalet till att innefatta fler kommuner, samt till att även gälla genomförd övergång mellan 2018–2019. Ställningstagande om att inte utöka tidsintervallet för övergång med fler år än ett koppelas samman med genomförd pilotintervju, i vilken det framkom att för långt tidsintervall sedan övergång kan komma att påverka förmågan att minnas detaljer.

I uppsökandet av respondenter togs kontakt med elva möjliga vårdnadshavare som skulle kunna passa in i urvalet. En första kontakt och förfrågan om att delta i studien gjordes via telefonsamtal eller textmeddelande på mobiltelefon, förutom i ett fall där vårdnadshavaren tillfrågades genom en nära bekant. Samtliga av de som tillfrågades kunde tänka sig att delta i studien. Vid närmare samtal med de vårdnadshavare som vidtalats framkom att fem av vårdnadshavarna inte genomgått en övergång inom det tidsintervall som efterfrågades. Ytterligare en vårdnadshavare uttryckte upplevelse av att inte ingå i urvalet, eftersom barnet inte mötts av några extra resurser i förskola eller förskoleklass och att vårdnadshavaren inte heller upplevt situationen som något annorlunda. Kvar återstod fem respondenter inom urvalet vad gäller tidsintervallet för övergång, och som även ansågs vara i behov av särskilt stöd. För att få till en sjuende respondent som passade urvalet togs beslut om att använda snöbollsurval. Valet av

ett begränsat antal respondenter har gjorts utifrån den avsatta tiden för studien, önskan om att nå djup före bredd vid intervju samt hänsynstagande till studiens etiskt känsliga område. Dalen (2015) beskriver hur tid för att bli lyssnad på bidrar till utökade möjligheter för respondenten att vilja delge sin berättelse, vilket i synnerhet gäller känsliga samtalsområden.

I studien deltar slutligen sex respondenter som kommer från tre olika kommuner i Sverige, av mellanstor eller mindre storlek. Ingen av de intervjuade är vårdnadshavare till elev från verksamhet inom vilka författarna till studien är verksamma. Samtliga respondenter är mödrar födda mellan åren 1976 – 1989. Fyra mödrar är vårdnadshavare till flickor, och två till pojkar. Tre av respondenterna har ett annat modersmål än svenska. Urvalet vad gäller kön på respondenter och deras barn, samt informanternas modersmål styrdes utifrån tillgänglighet.

Missivbrev skickades till samtliga respondenter, för att delge mer ingående information om studien. Denna information delgavs sedan muntligt vid ytterligare ett tillfälle, i samband med genomförande av intervju. Stukát (2011) lyfter hur man genom att komplettera skriftlig information med muntlig presentation om bakgrund för studien, bidrar till utökade möjligheter för att motivera respondenten till att vilja delta.

6.2 Genomförande av intervju

Uppdelning av de sex intervjuerna gjordes, där författarna enskilt genomförde tre var. I studien användes semistrukturerad intervju, med en intervjuguide indelad i frågeområden. Fördelen med denna typ av intervjuform är enligt Bryman (2018) att frågor inte behöver ställas i en viss ordning, och att möjlighet ges till att följa upp det som sägs med hjälp av följdfrågor. Enligt Stukát (2011) skapar denna intervjuform förutsättningar för att ny information ska framkomma, som man inte tänkt sig skulle visa sig. Bryman (2018) menar att en intervjuguide bidrar till att säkerställa att viktiga frågor berörs. Pilotintervju gjordes före genomförande av intervjuer, vilket av Jacobsson och Skansholm (2019) omtalas som en viktig del i utarbetandet av fungerande frågor. Med hjälp av gemensam reflektion mellan författarna kring det som framkom i pilotintervjun omformulerades frågor till att bli tydligare och mer raka.

Vikten av att genomföra intervju på en ostörd och bekväm plats för respondenten nämns av Jacobsson och Skansholm (2019). Därmed fick vårdnadshavarna själva välja om intervjuerna skulle genomföras digitalt eller fysiskt, samt tid och plats för intervju. Betydelsen av att mötas i en lugn miljö togs även upp med informanterna. Tre av intervjuerna kom därmed att genomföras digitalt via Teams, och resterande tre genom fysiskt möte. De möten som genomfördes fysiskt utfördes på olika platser, där en intervju gjordes i en av författarnas hem, en i respondentens hem och ytterligare en på avskilt ställe på offentlig plats. Fem intervjuer genomfördes på svenska, förutom i ett fall där respondenten själv önskade att bli intervjuad med ett annat språk. Detta möjliggjordes genom att en av författarna besitter goda kunskaper i detta språk.

I samband med genomförande av intervju informerades respondenterna åter igen om studiens syfte och frågeställningar, och om att deltagandet är frivilligt och kan avslutas när som helst. Vårdnadshavarna tillfrågades också om godkännande av inspelning. Genom inspelat material ges möjlighet till koncentration på det som sägs i intervjun, samt att kunna gå tillbaka till det sagda (Jacobsson & Skansholm, 2019). Anteckningar i form av tankar och reflektion om intervjuerna skrevs ned av författarna direkt efter intervjutillfällena. Enligt Dalen (2015) bidrar anteckningar till utökade förutsättningar för påbörjan av tidig tolkning i processen, samtidigt som det hjälper till så att observationer inte ska glömmas bort i vidare analysarbete.

6.3 Bearbetning och analys

I studien tillämpas tematisk analys vid bearbetning av datamaterial. Enligt Braun och Clarke (2006) används denna metod för att analysera data utifrån studiens syfte och frågeställningar. Enligt författarna kan en kvalitativ analysmetod vara till hjälp för att identifiera, analysera och hitta teman i data. Vidare menar de att metoden innebär ett flexibelt och fritt förhållningssätt vid genomförande av analys. Även Bryman (2018) menar att tematiskt analysförfarande bidrar till att identifiera kategorier och skapa känsla för helheten i en kontext, samtidigt som den innebär frihet från krav på att behöva använda sig av tydliga tekniker.

Vid genomförande av den tematiska analysen användes de sex steg som beskrivs enligt Braun och Clarke (2006). Faserna beskrivs som en icke linjär process som inte stegvis behöver följa nästa steg, utan i stället innebär en pendling där emellan. En beskrivning av studiens analysförfarande utifrån de sex faserna beskrivs i detta stycke:

I det första steget transkriberas datamaterialet noggrant för att sedan leda till vidare fördjupning och upprepad läsning av texten flera gånger. Detta utfördes inom ett dygn efter genomförande av intervju, vilket enligt Dalen (2015) möjliggör bästa möjliga reproduktion av det som sägs, samtidigt som det ger möjlighet att komma nära eget datamaterial. I ett fall där intervju gjordes på annat språk, översattes intervjun till svenska språket. För bekantande av datamaterial lästes den transkriberade texten och de anteckningar som gjordes i samband med intervjun enskilt ett flertal gånger. Andra steget enligt Braun och Clarke (2006) är att framställa initiala koder som visar på utmärkande drag på ett systematiskt sätt, i hela datamängden. Vidare beskrivs hur både induktiv och deduktiv analys kan användas vid sökandet efter koder. En induktiv metod innebär att de teman som identifieras är starkt kopplade till data själva, till skillnad från en deduktiv analys vilket innebär ett försök att välja koder utifrån redan förutbestämda teman. I denna studie används ett induktivt tillvägagångssätt som utgångspunkt vid analys av data. Därmed söktes efter initiala koder på mer detaljerad nivå, vilka utgick från syfte och frågeställningar. Koderna präglades av kännetecknen i datamängden som väckte nya tankar och idéer. Tredje steget i analysen handlar om att samla ihop koder till möjliga teman, för att sedan föra samman all data som ger möjliga tema. Det fortsatta arbetet med att söka mer fördjupad förståelse för koder och samla ihop dessa till möjliga teman gjordes gemensamt mellan författarna. I fjärde steget granskas teman för att se om de fungerar i förhållande till de kodade utdragen och hela datamängden, vilket skapar en tematisk karta över analysdelen. Därför undersöktes överrensstämelsen mellan teman och koder, men också mellan tema och datamängden i sin helhet. I femte steget fastställs teman för att sedan namnges, varpå rapporten skrivs klar. Slutligen förfinades därför detaljer och fastställandet av teman, för att till sist formuleras i ett resultat.

6.4 Tillförlitlighet, äkthet och relaterbarhet

I studien används begreppen tillförlitlighet och äkthet när det handlar om säkerställande av kvalitet. En grundläggande orsak till att använda sig av andra begrepp än validitet och reliabilitet handlar om att mindre vikt läggs vid mätning i kvalitativa studier, och är också något som förespråkas av flera författare (Bryman, 2018). Tillförlitlighet beskrivs vidare bestå av fyra delkriterier, vilka är trovärdighet, överförbarhet, pålitlighet och en möjlighet att konfirmera. I säkerställande av dessa aspekter har vikt därför lagts vid kritisk granskning av och noggrann redogörelse för genomförande av samtliga faser i forskningsprocessen. Vid genomförande av

dataanalys analyserades datamaterialet först enskilt, för att sedan diskuteras tillsammans. Enligt Forsberg och Wengström (2013) används begreppet forskartriangulering i sammanhang där flera forskare innefattas, och när gemensam tolkning föregåtts av enskilt analysarbete. De menar vidare hur detta kan bidra till utökad tillförlitlighet i studier. Delgivning av slutgiltigt resultat till deltagarna kommer att göras, vilket ses som ett säkerställande av tillförlitlighet som handlar om överförbarhet. Enligt Bryman (2018) redogörs för hur respondenters tillgång till resultat kopplas samman med överförbarhet till andra miljöer. Huruvida studien kommer att vara vidare överförbar i andra sammanhang, är i nuläget svårt att förutsäga och kommer att vara upp till läsaren att avgöra. Förståelse för att liknande undersökningar kan resultera i andra slutsatser är också något som finns med. Enligt Braun och Clarke (2006) betonas vikten av att vara medveten om att forskare inte kan hållas åtskild från tidigare teoretiska förhållningssätt och erfarenheter som man har med sig sen tidigare. Bryman (2018) betonar även vikten av forskarens uppfattning av det omöjliga i att uppnå fullständig objektivitet i samhällslig forskning, och hur denna insikt bidrar till säkerställande av tillförlitlighet och att författarnas avsikter är goda.

Äkthet beskrivs som den nytta som undersökningen kan ge deltagare. Därav lades stor vikt vid kritisk granskning av och noggrann redogörelse för metod, resultat och genomförande av alla faser i processen. Vad gäller det begränsade antalet respondenter antas detta påverka studiens relaterbarhet. Kvale och Brinkman (2014) menar att om antalet respondenter är för liten kommer detta även att påverka generaliserbarheten av resultat. Därmed har relaterbarhet försökt att uppnås genom bevakande av tydlighet kring urval samt vikt vid att beskriva undersökningen och dess delar på ett noggrant sätt, där båda författarna gemensamt varit delaktiga genom hela undersökningen. Stukát (2011) menar att noggrannhet vid urval samt beskrivning av genomförande av studie ökar relaterbarhet.

6.5 Etiska riktlinjer

Medvetenhet finns om att studien handlar om ett känsligt undersökningsområde, och även kan innefatta en känslig urvalsgrupp. Det har därför varit av stor betydelse att ta särskild hänsyn till ställningstaganden kring etiska aspekter genom hela detta arbete. Enligt Vetenskapsrådet (2017) handlar god forskningssed om både forskareetik och forskningsetik. Det förstnämnda begreppet avser forskarens reflekterande förhållningssätt till vetenskapligt arbete genom en hel process. Därför har ett kritiskt förhållningssätt vid planering av studie, insamling av data, analysarbete samt behandling av färdigt material tillämpats. Det andra forskningsetiska begreppet avser forskarens hänsynstagande till att skydda deltagare, vilket har säkerställts genom att vara tydliga med att delge respondenterna information om studiens syfte och upplägg av intervju, säkerställande av anonymitet, möjlighet att avbryta under processens gång och klargörande av att det som sägs av respondenten endast får användas för studiens ändamål. För att säkerställa respondenternas förståelse för deltagande i studien delgavs informanterna dels skriftlig information om dessa principer i form av missivbrev som skickades före intervjun, dels muntlig i samband med genomförandet av intervjuerna. Ställningstagande om att lägga mer tid och vikt vid att få till djup och bredd i intervjuerna före att försöka fånga bredd och variation har också gjorts utifrån hänsynstagande till studiens etiskt känsliga område samt urval. Betydelsen av att bli lyssnad på vid känsliga samtalsområden beskrivs av Dalen (2015).

7. Resultat

I denna del presenteras resultat och analys utifrån samlade data hämtad från sex intervjuer. Avslutningsvis tillförs en kortare sammanfattning av resultat. Samtliga respondenter är vårdnadshavare till elever i behov av särskilt stöd som har genomgått en övergång mellan förskola och förskoleklass under åren 2018 - 2022. Respondenterna har barn som tillhör olika kommuner av mellanstor och mindre storlek i Sverige. Fem av sex respondenter är föräldrar till äldre syskon. Vårdnadshavarna anges med fiktiva namn och redovisas tillsammans med kön samt vilken årskurs eleven tillhör. Se tabellen nedan.

Respondenter	Elev
Sara	Flicka, förskoleklass
Beatrice	Flicka, åk 4
Cecilia	Flicka, åk 4
Mona	Flicka, förskoleklass
Elisa	Pojke, åk 2
Frida	Pojke, åk 3

Vid analys av data framträder fem teman som kan kopplas samman med vårdnadshavares upplevelser av delaktighet och samverkan vid övergång. De följande temaområdena är 'delaktighet vid utformande av individuell plan i kombination med vardaglig kommunikation', 'samverkan mellan professioner', 'kompetens', 'driv' samt 'förtroendefulla relationer'. Två av fem teman uppvisar olika aspekter, vilket står för olika upplevelser inom samma tema. Samtliga teman framträder både i form av att fungera och inte fungera. De olika temaområdena bör ses som icke statiska kategorier som är ömsesidigt beroende av varandra, för att upplevelse av fungerande delaktighet ska uppstå. Varje tema innefattar exemplifieringar av vårdnadshavares uttalanden samt upplevelser av delaktighet.

7.1 Delaktighet vid utformande av individuell plan i kombination med vardaglig kommunikation

Ett tema som framträder i studien handlar om vårdnadshavares upplevelse av vikten att det finns en plan redan innan barnet träder in i den nya verksamheten. Det visar sig också hur betydelsefullt det är för vårdnadshavare att vara med vid utarbetande av plan inför övergång. Att planen bör vara tydlig och individuellt utformad är också något som lyfts upp. I några av intervjuerna framgår även hur avsaknad av plan leder till en situation präglad av otrygghet samt begränsade möjligheter till delaktighet. Samtliga respondenter ger också uttryck för hur möten som handlar om mer övergripande beslut, även bör kombineras med tät kommunikation som rör det vardagliga och hur det ger möjlighet till att bli bemött i sin oro.

Elisa skildrar i sitt citat hur en tydlig plan som varit väl planerad, och där vårdnadshavare deltagit och påverkat redan vid utformandet av handlingsplan, både bidragit till utökad delaktighet genom hela processen och även till en smidig övergång.

På grund av att mitt barn har NPF- diagnos, så startade vi den här överlämningen eller planeringen, väldigt tidigt till förskoleklassen från förskola till förskoleklass. Vi gick liksom igenom allting om mitt barn, både habiliteringen, vi föräldrar, förskolan och arbetsterapeut och specialpedagog från förskolan. Så vi hade punktad väldigt så om mitt barn och

hans behov och vad han behövde träna på. Så övergången gick ganska fort. Vi pratar om veckor, det var redan så väl planerat.

I de fall handlingsplan för övergång saknades framgår i två intervjuer att endast generell information kring övergång gavs i ett föräldramöte, och att vårdnadshavare då efterfrågade individuell plan för att kunna känna sig delaktiga. Detta exemplifieras genom citat av Sara.

Jag hade önskat att det hade funnits en plan för mitt barn och inte bara ett samtal när hon skulle sluta. Jag ville veta vad hon skulle få för stöd när hon skulle börja nästa steg. När mitt barn började förskoleklass, var det ett möte med alla föräldrar där vi fick generell information om skolan, och de frågade inte något specifikt om varje barn.

Vidare visar det sig hur avsaknad av handlingsplan och att få vara med i påverkan av plan, bidrar till känslor av otrygghet och frustration hos vårdnadshavaren. Denna situation redogörs av Frida, som trots ett överlämningsmöte före skolstart, mellan samtliga berörda parter inklusive vårdnadshavare, inte möttes upp av någon handlingsplan i samband med övergång.

Jag blev ganska upprörd när det visade sig att det inte fanns någon plan alls, och då hade vi gått på semester och vi insåg att det faktiskt inte fanns någon tid att göra en plan innan vi kom tillbaka. Det var ju skolans ansvar. Det var ju skolans ansvar att ha en plan. Ok. Nu har vi fått reda på att de här svårigheterna finns, dem här anpassningarna behöver göras. Ja, men visa då hur, då får ni göra en plan hur det ska verkställas. Men det var ju som om det var helt handfallet. Om vi hade vetat att de hade tänkt igenom, då hade vi kunnat känna en trygghet.

Betydelsen av att handlingsplan bör kompletteras med tät kontakt och uppföljning kring det vardagliga, och hur det påverkar vårdnadshavares upplevelse av delaktighet är något som uttrycks av samtliga respondenter. Beatrice återger hur möte om handlingsplan i kombination med det vardagligt samtal, bidrog till ökad delaktighet och minskad oro i övergång.

Ja, men jag tyckte var viktigt med det stora mötet innan man startar upp, men man kanske också hade önskat även precis innan skolstart ett möte med bara pedagogerna eller pedagogerna som jobbar närmast. Dels för att checka av från förra mötet, men även att det blir ett annat samtal när man är lite färre och lite närmare. Jag hade nog önskat tätare kontakt eller uppföljning. Att man följer upp och tittar, hur funkar det. Kanske en gång i månaden i alla fall. I vårt fall kunde vi i de små mötena säga vår del vad vi var oroliga för och förskolläraren fick tid att möta upp det, men även följa upp det när hon efter ett tag hade tittat på dem delarna som hon inte var säker på, som vi kanske var osäkra på.

7.2 Samverkan mellan professioner

Det andra temat som framträder i intervjuerna handlar om samverkan mellan professioner och visar sig i två aspekter, vilka avser samverkan *mellan* och *inom* verksamheter. Det framgår att fungerande samverkan och kommunikation mellan professioner i olika verksamheter leder till större delaktighet för vårdnadshavare, och även utökade möjligheter för att övergången blir lyckad. Det visar sig också hur bristande samverkan och kommunikation *mellan* professioner i olika verksamheter, men även *inom* samma verksamhet bidrar till upplevelser av otrygghet och negativa känslor hos vårdnadshavare.

7.2.1 Samverkan mellan verksamheter

Att samverkan mellan verksamheter och dess olika professioner möjliggör delaktighet för vårdnadshavare framkommer. Beatrice uttrycker hur denna samverkansform bidrog till utökade möjligheter till att delge och utbyta kunskaper om sitt barn. Det framgår hur detta delvis kändes tufft, men hur det i slutändan ledde till en positiv upplevelse av delaktighet.

Alla var med på detta möte där specialpedagogen berättade hur de hade arbetat och om den handlingsplanen som fanns. Vi fick också säga det vi inte tyckte att de fått med från förskolan och berätta lite mer hemma hur det fungerar. Jag tycker att det fick en ganska rejäl möjlighet, eller de fick mycket information som de hade möjlighet att utforma något bra till efter sommaren och till första. Det var skönt men också ganska tufft att sitta som föräldrar med så många vuxna, och berätta om sitt barns tillkortakommanden, men samtidigt så ville vi verkligen det, och det var skönt efter att vi hade fått säga vår del.

I redogörelse för hur habilitering, verksamhet i förskola och förskoleklass har samverkat kring övergång, redogör Elisa för bilden av hur samverkan mellan professioner tillförde större tydlighet i hur var och en kunde bidra i processen mot en lyckad övergång.

Övergången blev jättebra för mitt barn, det var fantastiskt men det är ju också det vi kom fram till med habiliteringen. Det var att vi hade planerat det så länge, så alla var förberedda på vad de skulle göra, den nya skolan var förberedd exakt vad mitt barns behov var, de visste vad de skulle planera, vad de skulle köpa in. Mitt barn visste att han skulle börja i den skolan, för att vi hade varit där i god tid och planerat. Så för mitt barn blev det inget stort hopp och det gick jättepositivt. Det blev ett bra samarbete för både rektorer och lärare visste att det här behövs, att vi behöver göra det här i god tid och det var väldigt positivt för oss faktiskt.

Det framkommer också hur bristen på samverkan *mellan* verksamheter, försvårar för vårdnadshavaren att känna sig lyssnad på, och hur den även skapar otrygghet. Sara exemplifierar hur den bristande samverkan mellan förskola och förskoleklass ledde till otrygghet för vårdnadshavaren.

När jag berättade för läraren om att förskolan lämnade ett papper om mitt barn till skolan då svarade hon: ”Ja, men jag behöver inte det.” Så jag lämnade inte pappret. Det kändes inte som om de behövde det. Jag tycker att det hade varit bra om de hade gjort det. Det fanns ingen kommunikation mellan verksamheterna. Det blev en slags otrygghet.

7.2.2 Samverkan inom verksamheter

Att samverkan även kan vara bristfällig *inom* verksamhet och hur det påverkar delaktighet beskrivs av Frida. Hon delger hur bristande kommunikation mellan fritidspersonal och personal inom skolan försvårade att information och beslut som tagits nått fram till samtliga berörda som arbetar med barnet, och hur det i sin tur även ledde till att inte alla kände till barnets behov. Det framgår hur bemötandet även ledde till upplevelse av att som vårdnadshavare känna sig missförstådd och osäker. Frida berättar följande:

Och det var någon av de riktigt seniora fritidspedagogerna, eller personal på fritids som jag upplevde att hon betraktade mig som en överbeskyddande mamma som inte vågade släppa. ”Ja, men nu kan nog mamma gå in. Nu behöver inte mamma vara kvar här.” Och att det tog ganska hårt, och jag var ganska ledsen över. Det var en så pressad situation över huvud taget och då inte bli förstådd. Och då kom det fram sen att det var bara ansvariga fritidspedagogen som visste. Den övriga fritidspersonalen var inte informerad.

7.3 Kompetens

Det tredje temat handlar om vårdnadshavarens behov av att bli bemött av ett förhållningssätt som innefattas av kompetens och erfarenhet från alla berörda parter. Temat visar sig i två aspekter. I den första aspekten lyfts hur professioners kompetens bidrar till upplevelse av trygghet, tillit och delaktighet hos vårdnadshavare, men även hur möte med icke kompetens leder till motsatsen. I den andra aspekten behandlas respondenternas egna erfarenheter och kunskaper som en bidragande faktor för att uppleva delaktighet.

7.3.1 Kompetens kopplad till professioner

Flera respondenter uppger hur kompetens från professioner bidragit till utökad delaktighet för vårdnadshavare. Elisa återger hur tillgång till kompetens från habiliteringen bidrog till en känsla av trygghet, god planering och möjlighet till positiv upplevelse av övergång.

Jag har alltid varit väldigt noga med att habiliteringen ska vara med på alla möten, för att de vet vad mitt barn har för behov och för svårigheter. Så det kändes som trygghet att habiliteringen var med varje gång och att göra en sån god planering har ju gynnat min sons övergång, Ja det har varit väldigt positivt!

I uttalande av Frida framgår hur kompetens kopplad till professioner påverkar vårdnadshavarens upplevelser, genom att hon både beskriver hur pricksäker kompetens och erfarenhet skapar tillit, men också hur möte med icke kompetens bidrar till en känsla av otrygghet.

Jag tänker på specialpedagogen från förskoleteamet, hade hon suttit på skolan då hade det kunnat bli jättebra. Den här specialpedagogen träffade nästan inte oss, det var ett enstaka tillfälle och hon träffade vår son en gång och ändå lyckades hon sammanfatta helheten otroligt träffsäkert. Det hade varit bra om det funnits en kontaktperson som varit stabil, kunnig, som hade formell kompetens och även hade lite tyngd i verksamheten. Då hade det blivit tryggare för oss, bättre för vår son och för skolan.

Cecilia tillför ytterligare hur bristande kompetens och erfarenhet hos läraren kring att arbeta med elever i behov av särskilt stöd leder till svårigheter att delges den hjälp som vårdnadshavare efterfrågar. ”Det var en nyexaminerad lärare och hon hade ingen erfarenhet av barn med särskilda behov. Så det var svårt att få hjälp, och vår dotter fick inte heller riktigt den hjälp som vi tyckte att hon behövde”.

I ytterligare ett uttalande av Frida framgår även hur kompetens handlar om sättet att samtala, och hur det bidrar till att känna sig sedd och förstådd.

...men det är också det där med samtalskompetens. Jag ser dig, jag förstår att det här är en angelägen fråga för dig, jag ska göra vad jag kan. Och sen det där att man inte kan göra någonting, men den kommunikationen betyder så mycket jämfört med något annat.

7.3.2 Vårdnadshavarens egna erfarenheter av övergång

Kompetens nämns också i sammanhang som handlar om fördelen att ha med sig egna erfarenheter av övergång och kompetens sedan innan. I detta sammanhang kopplas erfarenheter till tidigare föräldraskap till ett annat syskon, vilket framgår av fyra av respondenterna. Även andra kunskaper visar sig spela roll för möjligheten till delaktighet, såsom yrkesmässiga eller andra typer av erfarenheter.

I citat av Beatrice framgår betydelsen av att de som vårdnadshavare varit med om en övergång med ett barn sedan innan. Senare i intervjun återger hon hur detta bidrog till att våga stå på sig kring frågor som rörde den aktuella övergången.

Ja, men det gjorde det ju att vi såg skillnaderna tidigt själva. Det var lättare att förstå det då. Hade vi varit förstagångsföräldrar så kanske det inte varit lika tydligt för en, för då kanske man tänker att det är så det är. Det kan vara något som växer bort, men vi har gått igenom det en gång innan, så vi såg ju så tydligt skillnader..., och att man då kunde trycka på förskolan också på ett annat sätt.

Mona lyfter upp betydelsen av att skaffa sig mer kunskaper för att kunna påverka i högre grad. ”Det är viktigt att skaffa sig kunskaper om barnets diagnos. Om jag hade haft kunskaper tidigare om mitt barns diagnos hade jag kunnat göra mer, och vara med och påverka vid övergången”.

Betydelsen av att ha med sig yrkesmässiga kunskaper och hur detta skapar förutsättningar till att vara med och påverka exemplifieras av ytterligare citat av Beatrice, som har med sig tidigare erfarenheter och kompetens även genom sitt arbete inom skolvärlden.

Jo, min man har många gånger sagt att man har möjlighet att ställa lite krav när man jobbar i skolvärlden, och också har jobbat inom förskolan. Annars kanske man hade tyckt att det var svårare, och man hade kanske bara nickat att det var bra det man fick. Men vi krävde lite mer.

7.4 Driv

Ett fjärde tema som framträder handlar om vårdnadshavares upplevelser av att de behöver driva för att vara med och påverka beslut och för att få information som rör barnet vid övergång. Det framgår hur detta i sin tur bidrar till ökad trygghet för både barnet och vårdnadshavaren. Vidare framkommer hur ett lyhört förhållningssätt från personalen kan bidra till vårdnadshavares ork att driva. Uttryck kring hur svårt det kan vara att orka föra denna kamp och hur vårdnadshavare ger upp i att vara delaktig framgår av en respondent. Upplevelse av att begränsade kunskaper i svenska språket hos vårdnadshavare kan försvåra möjligheter till att driva visar sig också.

I intervju med Elisa framgår en upplevelse av att hon genom att vara påstridig och tydlig ges utökad möjlighet att vara med i alla beslut som rör barnet. Vidare redogör hon för hur denna delaktighet skapade större trygghet för vårdnadshavaren och bättre förutsättningar för barnet.

Vad har jag påverkat? Jag har ju påverkat allt. Till exempel att jag tog tag i att det ska vara tydliga möten, tydlig övergång. Alltså jag var ju med i alla beslut, och jag var väldigt tydlig med att jag måste vara med på allt de beslutar om mitt barn. Ja, så det var ingenting. Det var inte så att jag fick ett papper ”Idag har vi beslutat det här”. Utan jag var med på allting, och jag fick träffa pedagogen själv innan jag kände att jag var trygg med henne. Men det var jag som var påstridig att det ska vara så, och för att mitt barn inte ska känna sig stressad under den här övergången.

Flera respondenter beskriver hur de har fått driva på för att få till en tätare återkoppling kring barnet. Beatrice uttrycker hur dialogen med personalen i förskoleklass var positiv när den väl var, men hur de ändå behövde pusha och trycka på för att få mer information. Hon menar vidare hur viktigt det är att våga och orka kämpa, för att föra barnets talan.

Vi fick ligga på sedan kring det här med att följa upp och titta hur det fungerar. Vi fick pusha på lite, men det har ändå varit en positiv dialog. När vi väl tryckte på så tyckte jag att vi fick information tillbaka, annars kanske det inte var så mycket som man hade önskat. Jag hade nog velat få mer information. Jag tänker att man inte ska vara rädd för att berätta vad man tänker och tycker själv, och att man ska vara väldigt öppen och stolt för sitt barn. Jag tänker att det kan vara mycket jobbigt som följer med när det är något tufft men att man faktiskt ska kräva och inte backa, och tänka att när barnet är så litet är man dess företrädare, och då behöver man faktiskt ta på sig en liten sköld och kämpa, och det är synd men så är det.

Även Frida uttrycker hur vårdnadshavare måste driva på och bevaka när beslut kring barnet inte följs upp. Hon beskriver hur specialöverlämningen inte ledde till någon vidare plan, och använder sig av begreppet "piska på" för att beskriva känslan som blev av det. Vidare ger hon uttryck för en önskan om tillgång till en drivande specialpedagog som har kompetens.

Det går egentligen igen från det här att dem inte fångade upp det här som sas vid specialöverlämningen, och hur det skulle ta vägen. Det har känts som om vi är dem som måste piska på och säga att mitt barn behöver det här, och mitt barn behöver det här...om vi hade haft en tydlig kontakt med en drivande och kompetent specialpedagog, eftersom klasslärarna inte riktigt hade tid eller fokus eller så, så hade det varit till god hjälp.

Vidare framgår av Cecilia hur de som vårdnadshavare har fått anstränga sig för att få hjälp i förskoleklassen, men hur de upplever att de trots detta inte har nått fram. Respondenten beskriver hur känslan av icke delaktighet, till slut leder till att inte orka driva mer kring beslut som rör barnets vidare skolsituation.

Vi upplevde att det var svårt att få hjälp i förskoleklassen. Ja, så vi orkade inte bråka, så då blev det övergång till särskola sen. Man kände att de redan hade bestämt sig. Jag tycker inte att vi var så delaktiga, även om de sa att vi fick vara med och bestämma.

Mona uttrycker hur språket begränsar i att påverka till ökade förutsättningar för sitt barn, men hur hon hade önskat att hon hade kunnat göra mer för att nå så långt som möjligt.

Språket, svenska språket upplever jag som ett stort hinder. Jag försöker göra så mycket för att nå så mycket som möjligt. Men om jag hade språket då hade jag gjort mycket mer. Jag försöker samarbete så gott det går trots språket, jag är inte så stark i språket.

7.5 Förtroendefulla relationer

Ett sista tema som framträder i studien och som uttrycks av samtliga respondenter handlar om förtroendefulla relationer mellan vårdnadshavare och personal vid övergång. Samtliga respondenter lyfter upp betydelsen av ett lyhört och bekräftande förhållningssätt där man blir bemött med förståelse, och hur det påverkar samarbetet. Ett par respondenter återger också hur ett icke respektfullt bemötande bidrar till att inte känna sig lyssnad på. Det framkommer även hur upplevelse av ett ömsesidigt förhållande mellan vårdnadshavare och personal leder till en god samverkan. Samtliga respondenter ger också uttryck för hur tät kommunikation som rör det vardagliga bidrar till att skapa tillit och att bli bemött i sin oro.

Elisa visar på vikten av att känna sig hörd och lyssnad på för att delaktighet ska möjliggöras. Hon uttrycker även tydligt hur vårdnadshavare till elever i behov av särskilt stöd upplever en ständig oro kring många situationer, vilket hon vidare kopplar samman med att tas på allvar i denna känsla, och att bli bemött med förståelse.

Det viktigaste är att min röst har blivit hörd att de har lyssnat på oss föräldrar, och att våra tankar, våra idéer och vår oro har tagits på allvar både i förskola och förskoleklass. Det har inte funnits några hinder för mig att känna delaktighet. Pedagogerna, ha förståelse! Ha jättemycket förståelse för föräldrarnas oro! Det är inget emot pedagogernas arbete eller att man inte litar på dem. Det är att vi föräldrar som har barn som har svårigheter, har ständig oro för våra barn. Vi har en ständig, ständig oro.

I uttalande av Frida framkommer hur upplevelser av att känna sig sedd och bekräftad, och att bli bemött av empatiskt förhållningssätt i samband med övergång ledde till att känna sig hörd.

Där upplever jag i alla fall att den ena av klasspedagogerna var väldigt empatisk, eller att man kände sig sedd och bekräftad av henne. Jag tycker att det är så värdefullt att möta någon som känslomässigt och bildligt ger en kram tillbaka när man kommer och berättar att det har varit tufft, även om dem inte såg det så såg dem, och hörde det vi berättade.

Vidare framgår av en respondent hur upplevelse av icke tillmötesgående förhållningssätt lett till att vårdnadshavarens inte känt sig lyssnade på, och hur det även begränsat deras möjligheter att vara med och påverka. "Rektorn var inte alls tillmötesgående. Hon gjorde ingenting. Jag tycker inte att mötena med rektorn har tillfört någonting. Vi har inte känt oss lyssnade på".

Två respondenter uttrycker hur ömsesidigt intresse och respektfullt förhållningssätt och bemötande från både vårdnadshavare och förskola och skola ledde till ett utökat samarbete och en större delaktighet. Detta framgår i uttalande av Mona.

Vi gav varandra råd. Det var ett bra samarbete mellan oss. De var snälla i början, ville ge henne vad hon ville ha för att inte gråta eller bli ledsen. Då sa jag "Nej, ni måste vara bestämda med min dotter. När ni ser att ni måste vara bestämda så ska ni göra det." Hon ska förstå att hon inte kan få allt hon vill ha. Men även om de har vissa synpunkter som de vill berätta för mig så följde vi bådas synpunkter tillsammans. De var lyhörda och det var vi också. Vi hade ett bra samarbete från båda hållen.

7.6 Sammanfattning av resultat

I resultat framkommer fem tema vilka är 'delaktighet vid utformande av individuell plan i kombination med vardaglig kommunikation', 'samverkan mellan professioner', 'kompetens', 'driv' samt 'förtroendefulla relationer'. Aspekter visar sig i två av fem teman, och framgår både som fungerande och icke fungerande. De olika temaområdena uppfattas som föränderliga och som i ständig påverkan av varandra. I samtliga teman framkommer hur bemötande, förhållningssätt och kommunikation mellan parter har betydelse för hur upplevelsen av delaktighet och samverkan blir. I första temat framgår hur tät kommunikation som rör det vardagliga ger möjlighet till att bli bemött i sin oro. Hur samverkan och kommunikation mellan professioner både mellan och inom verksamheter påverkar vårdnadshavarens upplevelser av trygghet framgår i det andra temat. Tredje temat påvisar vårdnadshavarens behov av att bli bemött av ett professionellt förhållningssätt som innefattas av kompetens och erfarenhet. Lyhört bemötande av personal för att orka driva är något som lyfts av vårdnadshavare, vilket visar sig i det fjärde temat. I det femte och sista temat framgår betydelsen av att ett bekräftande förhållningssätt där vårdnadshavare blir bemötta med förståelse och respekt för att upplevelse av delaktighet och samverkan ska bli möjlig.

8. Diskussion

I detta kapitel diskuteras det resultat som framkommer i studien, i relation till syfte och forskningsfrågor, samt utifrån bakgrund, tidigare forskning och teoretiska utgångspunkter. Presentationen består av fyra delar vilka är resultatdiskussion, metoddiskussion, studiens kunskapsbidrag samt förslag på vidare forskning.

8.1 Resultatdiskussion

8.1.1 Vårdnadshavares delaktighet vid utformande av individualiserad övergång

I studiens resultat framkommer hur vårdnadshavares delaktighet vid utformandet av en individuell övergångsplan kan bidra till minskad oro samt ökade möjligheter att stödja sitt barn i denna övergång. I studie av Giallo m.fl (2010) framgår i likhet med resultat i vår studie att vårdnadshavare som deltagit i förberedande föräldraprogram upplevde minskad oro samt ökad förmåga att stödja sina barn vid övergång, än de som inte deltagit i något program för föräldrar. Däremot kunde i studien inte påvisas att föräldraprogrammet haft någon effekt på barnets faktiska skolanpassning. Resultatet i vår studie visar dock på upplevelser av hur vårdnadshavares delaktighet påverkar barnets möjlighet att genomföra en övergång på ett mer tillfredsställande sätt. Utifrån skillnader i resultat, förs ett resonemang om att en lyckad övergång för barnet inte bara handlar om vårdnadshavares upplevelse av delaktighet på ett generellt plan såsom deltagande i ett föräldraprogram, utan även bör innefatta vårdnadshavares delaktighet i att utforma en mer individualiserad övergång för barnet. Därmed överensstämmer vårt resultat mer med studie av Dockett och Perry (2016) i vilken det framgår hur förutsättningarna för en positiv övergång ökar när föräldrar, barn och lärare gemensamt är aktiva i utformande av en plan. Även Wilder & Lillvist (2022) styrker betydelsen av att utforma individuella anpassningar i övergång för elever i behov av särskilt stöd, och hur detta bidrar till möjligheter för en lyckad övergång. Vårt resultat som visar på betydelsen av att kombinera övergångsplan med vardaglig kommunikation, kopplas samman med studie av Lillvist och Wilder (2017) där det framgår att alla som ingår i processen behöver känna till de utmaningar och möjligheter som uppstår vid övergång såväl före, under som efter skolstart. Utifrån detta dras en slutsats om betydelsen av vårdnadshavarens delaktighet vid utformande av en individualiserad övergång för barnet.

8.1.2 Stöd genom hela processen

Behovet av en individuell övergångsplan kopplas även samman med respondenternas upplevelser av otrygghet när de inte vet vad som ska hända, och betydelsen av att känna sig förberedd inför övergång. I detta sammanhang tillförs begreppet skolberedskap, vilket handlar om vikten av att förbereda utifrån dimensioner gällande såväl barn, skolor men även dess familjer (OECD, 2006, 2017; UNICEF 2012). Även i läroplanerna Lpfö18 (2018) och Lgr22 (2022) uttrycks vikten av stöd för vårdnadshavare i övergång, men framkommer främst som betydande i syfte som handlar om det förberedande sammanhanget *inför*. I vårt resultat framgår dock hur stödet inför övergång inte är tillräcklig för att vårdnadshavare ska känna sig tillfredsställda, utan att behovet av stöd fortgår genom hela processen. Större likhet mellan vårt resultat och det som framgår i läroplanerna Lpfö18 och Lgr22 gällande övergång för elever i behov av särskilt stöd framträder därmed som tydligare, då dessa riktlinjer mer fokuserar på samverkan *vid* övergång. Vår tolkning av prepositionen vid innebär utökad fokus på såväl före, under som efter skolstart. Trots läroplanernas framlyftande av att säkerställa stöd för elever i behov

av särskilt stöd genom hela processen, påvisas upplevelser av brister i uppföljning av övergången efter skolstart i vårt resultat. Även Wilder och Lillvist (2022) påvisar behovet av didaktiska samtal och anpassningar för elever i behov av särskilt stöd, och hur det ska fortgå över tid. Slutsats dras därmed om att vårdnadshavare till elever i behov av särskilt stöd inte bara behöver stöd i förberedande syfte, utan genom hela övergångsprocessen.

8.1.3 Samverkan mellan samtliga berörda parter präglad av kompetens

I studien visar sig också vårdnadshavares upplevelser av vikten att samverka mellan professioner, vilken avser både inom och mellan verksamheter. Det framkommer även hur dessa former av samverkan inte bara leder till upplevd delaktighet för vårdnadshavare, utan även till upplevelse av en mer lyckad övergång för barnet. Betydelsen av samverkan mellan samtliga berörda parter, för att övergången ska bli framgångsrik och upplevas positiv av alla som ingår i processen, är vidare något som lyfts av Griebel och Niesel (2009), OECD (2017), Lillvist och Wilder (2017) och Wilder och Lillvist (2022). I vårt resultat framgår även hur bristen på samverkan och kommunikation mellan och inom verksamheter, leder till minskad delaktighet för vårdnadshavare. Detta kopplas till studie av Ahtola (2016), i vilken det framgår att vårdnadshavare, förskollärare och grundskollärare har olika sätt att uppfatta övergången. Med hjälp av ett sociokulturellt perspektiv skapas förståelse för hur samverkan mellan professioner möjliggör sammanlänkning av individers sätt att tänka och se på verkligheten, och hur detta i sin tur kan bidra till ökade förutsättningar för att komma fram till gemensamma mål och metoder i syfte att uppnå barnets bästa vid övergång (Säljö, 2014). Därmed dras slutsats om att samverkan mellan samtliga parter bidrar till utökad delaktighet för vårdnadshavare.

I vårt resultat framkommer också vårdnadshavares upplevelse av bemötande av kompetens i mötet med samtliga parter, och hur det kan leda till ökad trygghet och delaktighet i övergång. I studie av Garraway (2019) påvisas hur möte med kompetens bidrar till utökad engagemang hos vårdnadshavare. Vikten av att reflektera kring förhållningssätt och den kompetens som finns hos alla parter för att kunna utbyta erfarenheter och kunskap lyfts också. Samarbete kring varandras metoder och sätt att arbeta mellan förskola och förskoleklass i syfte att uppnå ökad förståelse för barnet betonas även av Griebel & Niesel (2009). Likaså framgår av Wilder och Lillvist (2022) betydelsen av didaktiska reflektioner och utbyte av kompetenser mellan parter och hur det möjliggör utökade förutsättningar för barnet vid övergång. I vårt resultat framgår även vårdnadshavares upplevelser av eget bemötande av andras kompetens och erfarenheter, och hur detta bör präglas av ett respektfullt förhållningssätt. Därmed dras slutsats om betydelsen av att allas kompetens och erfarenheter ska tas till vara och respekteras.

Utifrån ett sociokulturellt perspektiv ges möjlighet att se på kompetens som en företeelse som blir till i mötet mellan individer. På så sätt skapas förståelse för hur utbyte av erfarenheter och kunskap möjliggörs och hur det gynnar övergången för barnet. Genom att vidare tolka tidigare erfarenheter och kompetens som redskap med vilken världen förstås och bidrar till agerande, kan även förståelse ges för vårt resultat som visar hur vårdnadshavarens egna erfarenheter och kompetens spelar roll vid övergång (Säljö, 2014). I likhet med studie av Ackesjö (2017) framgår även i vårt resultat att vårdnadshavare är olika förberedda inför att möta barnets övergång, och hur föräldrar som redan genomgått en övergång med ett äldre barn känner sig mer trygga än de som saknar tidigare erfarenheter. I vår studie påvisas även hur andra typer av kompetens såsom yrkesmässig, språkmässig och allmän kunskap om barnets diagnos upplevs som fördelar i sättet att agera i övergång, samtidigt som tillgång av kompetens kopplad till professioner värdesätts.

8.1.4 Drivande roll i övergången

Upplevelser av att vårdnadshavare kan behöva inta en drivande roll för att få tillgång till information och att få vara med och påverka i övergång, visar sig i studien. Detta bekräftas även av Skolverkets stödmaterial för övergångar mellan skolor och skolformer vad gäller elever i behov av särskilt stöd, i vilken det påvisas att information inte överförs och hur detta kan leda till att stöd inte erhålls (Skolverket, 2014). Utifrån vårdnadshavares upplevelser av att behöva driva ställs frågan om vad det kan bero på. En möjlig orsak skulle kunna bottna i vårt resultat som visar på vikten av tillgång till kompetens och samverkan mellan berörda parter i övergång, och hur brister vad gäller detta skulle kunna påverka vårdnadshavares upplevelse av att behöva driva. Ytterligare en förklaring skulle kunna handla om det resultat som visar hur ett lyhört och förstående förhållningssätt ökar vårdnadshavares ork att kämpa, likväl som det motsatta kan leda till att vårdnadshavare tenderar att dra sig undan. Utifrån ett relationellt perspektiv ges förståelse för vikten av att bli bemött av ett förstående och lyhört förhållningssätt, för att känslan av att behöva driva ska minska (Säljö, 2014). Därmed dras en slutsats om att vårdnadshavare kan behöva stöd i form av lyhördhet och förståelse för att orka driva.

8.1.5 Ömsesidig påverkan av olika områden och nivåer

Med hjälp av utvecklingsekologisk teori kan insikt ges om hur de olika temaområden som visar sig i vårt resultat är beroende av varandra, och hur dess samspel kommer att påverka vårdnadshavarens upplevelse i övergång. Förståelse för hur samverkan mellan system påverkar både barn och dess vårdnadshavare kan därmed också ges. Enligt Bronfenbrenner (1979) betonas samspelet mellan människans egenskaper och den miljö som människan befinner sig i. Det betyder att de upplevelser som visar sig i vårt resultat utifrån vårdnadshavarens perspektiv, även kan komma att påverka barnets upplevelse i övergång. Därigenom möjliggörs även antagande om att tillvaratagande av vårdnadshavarens kunskaper om barnet, också kan leda till ett tydligare framlyftande av barnets perspektiv. I både barnkonventionen samt Salamancadeklarationen (Svenska Unescorådet, 2006; UNICEF Sverige, 2009) uttrycks barnets rättigheter utifrån tillgång till utbildning och inkluderande miljö för samtliga elever oavsett bakgrund, och i synnerhet för elever i behov av särskilt stöd. Enligt Thomas och Loxely (2007) eftersträvas utifrån ett inkluderande perspektiv en ökad förståelse för delaktighet och gemenskap, som förutsättningar för lärande. Vidare tillför författarna hur nya forskningsfält med samhällsvetenskaplig grund tillförts till specialpedagogik, i syfte att ge ökade kunskaper om vilka mekanismer som påverkar inkludering. I förståelsen av dessa processer och hur inkluderande rättvisa kan uppnås innefattas vidare faktorer som rör både familj, kulturell bakgrund, kön och etniskt ursprung. Därmed kommer vårdnadshavarens röst och möjlighet till delaktighet och inkludering att vara av stor betydelse även för barnet.

8.1.6 Förhållningssätt, bemötande och kommunikation

I vår studie framgår att förhållningssätt, bemötande och kommunikation som är präglad av förståelse och lyhördhet, bidrar till vårdnadshavarens utökade upplevelser av delaktighet. Detta kopplas samman med studie av Garraway (2019) där det framgår hur jämlika relationer där familjer känner sig respekterade, stöttade och välkomna är en förutsättning för att utveckla förtroendefulla relationer. En koppling med OECD (2017), Griebel och Niesel (2009), Lillvist och Wilder (2017) och Wilder och Lillvist (2022) görs också, i vilka betydelsen av fungerande relationer mellan berörda parter vid övergång visar sig. Utifrån ett relationellt perspektiv, skapas förståelse för hur ett förtroendefullt samspel mellan parter kommer att spela en avgörande roll vid övergång. Enligt Aspelin och Persson (2011) läggs fokus på relationer och det samspel som uppstår mellan människa och miljö, och inte på de egenskaper som individen har. Genom att personal i förskola och förskoleklass visar förståelse för de förändringar och

utmaningar som vårdnadshavare går igenom i övergång, kan relationen stärkas och därmed underlätta samverkan. Vidare framgår även hur den vardagliga kommunikationen och bemötande av kompetens bidrar till minskad oro.

8.1.7 Sammanfattning av slutsatser

En slutsats av resultat handlar om att övergång mellan förskola och förskoleklass innebär en tid av utmaningar och utökad risk för oro, inte bara för barnet i behov av särskilt stöd, utan även för dess vårdnadshavare. Det framgår också hur utökad delaktighet kan minska denna oro. Vikten av att vårdnadshavare är med vid utformande av individualiserad övergång, och hur det påverkar upplevelsen av deras delaktighet påvisas också. Det visar sig även att vårdnadshavare kan behöva stöd inte bara i förberedande syfte, utan genom hela övergångsprocessen. Utifrån ett sociokulturellt perspektiv dras slutsats om hur vårdnadshavarens upplevelser av delaktighet och samverkan blir till, och påverkas i samspel med andra. Följdsatser till detta blir att vårdnadshavarens upplevelser av delaktighet ökar när samtliga berörda parter samverkar med varandra, och när erfarenhet och kompetens tas till vara. Vidare framkommer vårdnadshavarens upplevelser av att behöva driva i övergångsprocessen, och hur de kan behöva stöd för att orka möta de utmaningar och förändringar som uppstår. Med hjälp av ett relationellt perspektiv ges förståelse för betydelsen av en förtroendefull relation präglad av förståelse, lyhördhet och kompetens. Genom utvecklingspsykologisk teori ges insikt om hur vårdnadshavarens upplevelser vid övergång, även kommer att påverka barnet. Det inkluderande perspektivet bidrar med förståelse för betydelsen av att ta vara på vårdnadshavarens upplevelser, för att barnet ska hamna i centrum.

8.2 Metoddiskussion

Då syftet med studien är att undersöka vårdnadshavarens upplevelser av delaktighet och samverkan vid övergång mellan förskola och förskoleklass har fenomenologisk ansats varit den mest lämpliga utgångspunkten. Med hjälp av denna ansats har naturlig erfarenhet, livsvärldar och även framtida möjligheter till vidare förståelse kunnat undersökas. Enligt Bengtsson (2005) innebär fenomenologisk ansats en form av erfarenhetsfilosofi som utgår från naturlig erfarenhet samtidigt, som den också försöker göra den naturliga erfarenheten rättvisa. Författaren menar vidare hur varje erfarenhet har egen horisont, och hur den i sin tur bidrar till nya erfarenheter och horisonter (Bengtsson, 2005). Kvalitativ metod har också använts i studien, vilket är en naturlig följd av valet av fenomenologisk ansats. Med hjälp av kvalitativ metod har möjligheter till inkännande och varierade sätt att få tillgång till respondenternas livsvärldar kunnat uppnås. Enligt Bengtsson (2005) kommer forskningsansatsen och de antagande om verklighet och kunskap som hör ihop med denna, även påverka val av forskningsmetod. Vidare menar författaren att kvalitativ metod är det enda tillvägagångssätt i vilken den fenomenologiska livsvärlden med dess variation kan fångas.

Vad gäller urvalsförfarande och svårigheter med att få tillgång till tillräckligt antal respondenter genom slumpmässigt obundet urval, antas detta kunna bero på studiens etiskt känsliga område samt urvalsgrupp. Enligt Dalen (2015) bör forskaren vid möte med forskningsområden som innebär mer känslig undersökning vara förberedd på att problem med att ursprunglig sammansättning av urval kan uppstå, och behöva hitta nya lösningar vad gäller urvalsförfarande och variationsvidd i urval för att kunna genomföra studien. Därmed övergick urvalet till att i första hand utgå från bekvämlighetsurval, vilket i sin tur ledde till att respondenterna i fem av sex fall har relation med intervjuaren sedan tidigare. En nackdel med att intervjua en

person där relation finns sedan innan är enligt Bryman (2018) att det kan finnas risk för att respondenten inte vågar uttrycka sig inom vissa frågor, eftersom det kan komma att påverka den framtida relationen. Det går därför inte att utesluta att den kända relationen sen innan kan ha påverkat det som framkommer i intervjuerna. Upplevelsen är dock att de tidigare befintliga relationerna snarare bidragit till att tillit och förförståelse funnits med inför genomförandet av intervjuerna, vilket i sin tur underlättat respondenternas möjligheter att berätta. Ett av fallen erhöles med hjälp av snöbollsurval. I detta fall upplevdes respondenten ha behov av att få berätta mer om historik kring barnet för att skapa förståelse, innan intervjun hamnade kring mer tillitsfulla samtal om respondentens upplevelser. Dalen (2015) redogör för vikten av att respondenten känner sig bekräftad och lyssnad på, för utökade förutsättningar vid samtal om mer känsliga områden.

På grund av svårigheter med att få tag i respondenter från en och samma kommun övergick urvalet i studien till att gälla fler kommuner. Utökande av tidsperiod sen barnet genomgått övergång gjordes också. Detta kan ha påverkat resultatet till att bli mer varierat. Likheter vad gäller flera temaområden och aspekter har dock funnits mellan samtliga respondenter, vilket kan tolkas som att det förändrade urvalet inte har spelat någon större roll i sammanhanget. Att urvalet endast består av kvinnor kan däremot ha bidragit till ett annat resultat, än om urvalet även hade innefattat män. Detta går att jämföras med studie av Ahtola m.fl. (2016) som i sin tur påvisar en viss skillnad vad gäller mäns och kvinnors uppfattning av olika metoder vid övergång.

Då tre av intervjuerna genomfördes digitalt förs reflektion kring dess påverkan av resultat, eftersom ett digitalt möte kan försvåra upplevelse av tillit och även begränsa möjligheter att läsa av icke verbala uttryck. Bryman (2018) beskriver hur förutsättningar för att få till en tillitsfull intervjusituation underlättas av kontakt ansikte mot ansikte. Hur både verbala och icke verbala sätt att kommunicera kompletterar varandra för att uppnå en helhet och förståelse vid kommunikation, uppges vidare. Då intervjuerna som genomförts digitalt ändå upplevts som tillitsfulla och beskrivningarna varit innehållsrika görs antagande om att detta inte påverkat resultat i någon större grad. Att samtliga av intervjuerna som genomfördes digitalt gjordes med redan kända relationer skulle kunna vara en förklaring till detta, där den befintliga relationen kompenserar för de eventuella aspekter som missas vid ett fysiskt möte. Detta styrker i sådana fall även tanken om att en tidigare relation med respondenten kan vara av betydelse för intervjusituation vid etiskt känsliga områden.

Att författarna genomförde intervjuerna enskilt kan ha gett ett annat resultat än om båda hade medverkat vid intervjutillfällena. Stukát (2011) nämner hur enskilt genomförande av intervju ökar risken för olika frågeteknik mellan forskarna, som i sin tur kan bidra till olika resultat. För att kompensera riskerna med olika sätt att ställa frågor genomfördes gemensamt utarbete av intervjuguide, pilotintervju med efterföljande granskning av frågor samt frågeteknik. Detta antas ha varit av betydelse för ett mer samstämmigt genomförande av intervju. Vidare lyfter Stukát (2011) hur möjligheterna till att få ut mer av varje intervju ökar om man är två som intervjuar, samtidigt som han också påpekar risken för att den intervjuade upplever underordnad position. Genom att intervjuas enskilt upplevs dock förutsättningarna för tillit och trygghet ha ökat i intervjuerna, vilket har varit en av studiens mest viktiga utgångspunkt genom hela detta arbete. Samtliga av intervjuerna genomfördes på svenska, förutom i ett fall. I detta fall översattes och transkriberades intervjun i sin helhet direkt till svenska, i syfte att möjliggöra gemensam analys. Det går i detta fall inte att utesluta att översättningen kan skilja sig något från det ursprungliga sagda, i form av tolkning av begrepp och uttryck som inte finns i båda språken.

Genom användning av tematisk analys och sökande efter tema utifrån induktiv analysmetod har ett flexibelt pendlande mellan delar och helhet vid analysförfarande möjliggjorts, där delar löpande kritiskt har kunnat prövas mot helheten. Nackdelen med induktiv analys är att sorteringsprocessen av datainnehåll har varit tidskrävande, men fördelen är att det i gengäld gett ett mer empirinära innehåll. Med hjälp av att göra egna tolkningar av transkriberad text före gemensam sådan, har även forskningstriangulering eftersträvats vilket antas ha bidragit till att få syn på fler perspektiv. Det kan dock inte uteslutas att viktiga delar av datamaterial kan ha förbigåtts. Insikt om att tolkning av datamaterial och resultat påverkats av författarnas egna erfarenheter och förförståelse är något som därmed anses vara viktigt att lyfta. Enligt Braun och Clarke (2006) betonas vikten av att vara medveten om att forskare inte kan hållas åtskild från tidigare teoretiska och erfarenheter som man har med sig sen tidigare. Detta innebär även förståelse för att liknande undersökningar kan resultera i andra slutsatser. Bryman (2018) betonar vikten av forskarens uppfattning av det omöjliga i att uppnå fullständig objektivitet i samhällslig forskning, och hur denna insikt även bidrar till säkerställande av att författarnas avsikter är goda. Då några av respondenterna ger uttryck för att de tycker att det har varit värdefullt att få berätta om sina upplevelser, och hur det gett dem möjligheter att reflektera om övergångsprocessen som varit, görs en tolkning om att detta kan vara något som bidrar till studiens äkt-het. Enligt Bryman (2018) avses med äkthet den nytta som undersökningen kan bidra med för deltagarna. Hur stor betydelse det kommer att bli för respondenterna i framtiden är däremot mycket svårt att avgöra.

8.3 Studiens kunskapsbidrag

Genom vår studie har vi kunnat tillföra kunskap om vårdnadshavares upplevelser av övergång mellan förskola och förskoleklass i Sverige, utifrån delaktighet och samverkan. Urvalet har handlat om vårdnadshavare till elever i behov av särskilt stöd. Undersökningen har bidragit med tydliggörande av att inte bara barnets, utan även vårdnadshavares upplevelser av övergång mellan förskola och förskoleklass innebär en tid av utmaningar. I forskning sedan tidigare påvisas redan att denna förändringsprocess kan innebära en kritisk period för vårdnadshavare, och i synnerhet för vårdnadshavare till elever i behov av särskilt stöd. Däremot anser vi att denna studie tillför kunskap om hur oro påverkar i denna process, och hur delaktighet och samverkan kan bidra till minskad känsla av denna oro. Vår uppfattning är även att studien tillför en bredare bild av hur vårdnadshavares egen kompetens och tidigare erfarenheter kan påverka hur upplevelsen av övergången blir. Kunskap som vi tidigare inte hittat i vår efterforskning handlar även om den utökade bilden av vårdnadshavares upplevelser av att behöva driva i denna process, och hur önskan om stöd i detta efterfrågas.

8.4 Framtida forskning

En slutsats av vår studie handlar om att övergång mellan förskola och förskoleklass är en komplex process där vårdnadshavarens upplevelse av delaktighet och samverkan påverkas av processer och möte med andra parter. Vidare framgår hur vårdnadshavarens delaktighet hör ihop med utökad delaktighet även för barnet. Därav skapas förståelse för vikten av att vidare utforska och belysa vårdnadshavarens delaktighet och samverkan utifrån fler parter som berörs vid övergång. Förslag på framtida forskning skulle därför kunna handla om att undersöka utifrån fler perspektiv om vårdnadshavarens delaktighet och samverkan vid övergång

för elever i behov av särskilt stöd, där samtliga berörda parter såsom förskollärare, grundskollärare, fritidslärare, speciallärare, specialpedagog, rektor och personal från andra externa myndigheter ingår i en och samma studie. Ytterligare ett område som vore intressant att undersöka bygger på det resultat som visar på vårdnadshavarens upplevelse av att behöva driva i denna process, och hur de önskar stöd i mötet med denna komplexa situation. Intresset för området utökas även av en tanke som framgått av en studiens respondenter, vilken handlar om behovet av en drivande och kompetent person som kan hjälpa till att knyta ihop alla trådar i denna process. Utifrån detta behov ges förslag om att undersöka speciallärarens eller specialpedagogens roll och arbetsuppgifter i övergång mellan förskola och förskoleklass, och hur dessa yrkesroller skulle kunna utgöra stöd för vårdnadshavare vad gäller delaktighet och samverkan i denna process.

Referenser

- Ackesjö, H. (2013). Från förväntningar till motstånd och anpassning. Fyra barns övergångar till och från förskoleklass. *Nordisk Barnehageforskning*, 6(15), 1–23. <http://urn.kb.se/resolve?urn=urn:nbn:se:lnu:diva-28976>
- Ackesjö, H. (2014). *Barns övergångar till och från förskoleklass: Gränser, identiteter och (dis-)kontinuiteter* (180/2014, 978-91-87427-95-4) [Akademisk avhandling för filosofie doktorsexamen i pedagogik vid Institutionen för pedagogik, Linnéuniversitetet]. Linnaeus University Press. <https://www.researchgate.net/publication/270584065>
- Ackesjö, H. (2015). Den komplexa väven Att organisera för barns övergångar till och från förskoleklass. *Nordisk Barnehageforskning*, 11(4), 1–16. <http://dx.doi.org/10.7577/nbf.1323>
- Ackesjö, H. (2017). Parents' Emotional and Academic Attitudes Towards Children's Transition to Preschool Class – Dimensions of School Readiness and Continuity. I S. Dockett, W. Griebel, & B. Perry (Red.), *Families and Transition to School, International Perspectives on Early Childhood Education and Development*, 21, (s.147-161). Cham: Springer International Publishing. http://doi.org.10.1007/978-3-319-58329-7_10
- Ahtola, A., Björn, P., Turunen, T., Poikonen, P., Kontoniemi, M., Lerkkanen, M., & Nurmi, J. (2016). The Concordance between Teachers' and Parents' Perceptions of School Transition Practices: A Solid Base for the Future. *Scandinavian Journal of Educational Research*, 60(2), 168–181. <http://dx.doi.org/10.1080/00313831.2014.996598>
- Alvesson, M., & Skoldberg, K. (2017). *Tolkning och reflektion; vetenskapsfilosofi och kvalitativ metod*. Studentlitteratur AB.
- Andriana, E., & Evans, D. (2021). Voices of students with intellectual disabilities: Experiences of transition in “inclusive schools” in Indonesia. *British Journal of Learning Disabilities*, 49(3), 316-328. <https://doi.org/10.1111/bld.12411>
- Aspelin, J., & Persson, S. (2011). *Om relationell pedagogik* (1 uppl.). Gleerup.
- Bengtsson, J. (2005). En livsvärldsansats för pedagogisk forskning. I J. Bengtsson (Red.), *Med livsvärlden som grund: bidrag till utvecklandet av en livsvärldsfenomenologisk ansats i pedagogisk forskning* (s. 9–58). Studentlitteratur.
- Braun, V., & Clarke, V. (2006). Using thematic analysis in psychology, *Qualitative Research in Psychology*, 3(2), 77–10. <https://doi.org/10.1191/1478088706qp063oa>
- Bronfenbrenner, U. (1979). *The ecology of human development: Experiments by design and nature*. Cambridge, MA: Harvard university press.
- Bruno, L. (2012). *Föräldrar med kognitiva svårigheter – att bryta ny mark: Erfarenheter från Uppsala län*. Stiftelsen Allmänna barnhuset. https://www.wallmannabarnh.cdn.triggerfish.cloud/uploads/2013/11/Foraldrar_med_kognitiva_svarigheter.pdf
- Bryman, A. (2018). *Samhällsvetenskapliga metoder* (3 uppl.). Liber.

- Dalen, M. (2015). *Intervju som metod*. Gleerups Utbildning AB.
- Dockett, S., & Perry, B. (2016). Supporting children's transition to school age care. *Australian Educational Researcher*, 43(3), 309–326. <http://doi.org/10.1007/s13384-016-0202-y>
- Forsberg, C., & Wengström, Y. (2013). *Att göra systematiska litteraturstudier: Värdering, analys och presentation av omvårdnadsforskning*. Natur & Kultur.
- Garraway, R. (2019). *Narratives of the Special Education Experience in Preschool and Elementary: Unheard Voices of Culturally and Linguistically Diverse Parents of Children with Disabilities* (2019, 22621921) [Doctor of education in Educational Leadership, Bowie State University]. Bowie State University ProQuest Dissertations Publishing. https://media.proquest.com/media/hms/PFT/2/NNbtB?_s=xRO8paXc6a0c6brUm-DtPB%2FGMFLM%3D
- Germundsson, P. (2011). *Lärare, socialsekreterare och barn som far illa: Om sociala representationer och interprofessionell samverkan* (169, 978-91-7668-787-1) [Doktorsavhandling för Hälsoakademin. Institutet för handikappvetenskap. Örebro universitet]. Örebro Universitet Publications Electronic Archive. <http://urn.kb.se/resolve?urn=urn:nbn:se:oru:diva-14698>
- Giallo, R., Treyvaud, K., Matthews, J., & Kienhuis, M. (2010). Making the transition to primary school: An evaluation of a transition program for parents. *Australian Journal of Educational & Developmental Psychology*, (10), 1–17. <https://www.researchgate.net/publication/228639877>
- Griebel, W., & Niesel, R. (2009). A developmental psychology perspective in Germany: Co-construction of transitions between family and education system by the child, Parents and Pedagogues. *Early Years*, 29(1), 59–68. <https://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/09575140802652230>
- Jacobsson, K., & Skansholmen, A. (2019). *Handbok i uppsatsskrivande för utbildningsvetenskap*. Studentlitteratur.
- Kvale, S., & Brinkmann, S. (2014). *Den kvalitativa forskningsintervjun* (3 uppl.). Studentlitteratur.
- Lillvist, A., & Wilder, J. (2017). Valued and performed or not? Teachers' ratings of transition activities for young children with learning disability. *European Journal of Special Needs Education*, 32(3), 422–436. <https://doi.org/10.1080/08856257.2017.1295637>
- Läroplan för förskolan*. (2018). Skolverket. <https://www.skolverket.se/download/18.6bfaca41169863e6a65d5aa/1553968116077/pdf400>
- Läroplan för grundskolan, förskoleklassen och fritidshemmet*. (2011). (3 uppl.). Skolverket. <https://kvutis.se/wp-content/uploads/2016/08/lgr11.pdf>
- Läroplan för grundskolan, förskoleklassen och fritidshemmet*. (2022). Skolverket. <https://www.skolverket.se/getFile?file=9718>
- Nilholm, C. (2020). *Perspektiv på specialpedagogik* (3 uppl.). Studentlitteratur.

Organisation for Economic Co-operation and Development (2006). *Starting Strong II early childhood education care*. OECD Publishing. https://www.regjeringen.no/globalassets/upload/kilde/kd/rap/2006/0020/ddd/pdfv/290404-starting_strong_ii-early_childhood_education_and_care_-2006.pdf

Organisation for Economic Co-operation and Development (2017). *Starting strong V: Transitions from Early Childhood and Care to Primary Education*. OECD Publishing. <http://www.oecd.org/edu/school/starting-strong-v-9789264276253-en.htm>

Prop. 2017/18:9. *Skolstart vid sex års ålder*. <https://www.regeringen.se/rattsliga-dokument/proposition/2017/09/prop.-2017189>

SFS 2010:800. *Skollag*. https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/skollag-2010800_sfs-2010-800

Skatteverket. (2023). *Rättsligvägledning*. <https://www4.skatteverket.se/rattsligvagledning/edition/2023.6/378057.html?q=v%C3%A5rdnadshavare>

Skolverket. (2014). *Övergångar inom och mellan skolor och skolformer. Hur övergångar kan främja en kontinuitet i skolgången från förskolan till gymnasieskolan*. https://kvutis.se/wp-content/uploads/2019/10/verngngar_inom_och_mellan_skolor_och_skolformer.pdf

Skolverket. (2021). *Uppföljning av obligatoriska kartläggningmaterial i förskoleklass och bedömningsstöd i årskurs 1*. <https://www.skolverket.se/download/18.d56125d17821e55a8b3a95/1630589747923/pdf8528.pdf>

Skolverket. (2022). *Kommentarer till Skolverkets allmänna råd om arbete med extra anpassningar, särskilt stöd och åtgärdsprogram*. <https://www.skolverket.se/getFile?file=10021>

Socialstyrelsen. (2011). *Socialstyrelsens termbank*. <https://termbank.socialstyrelsen.se/?TermId=506&SrcLang=sv>

SOU 2015:81. *Mer tid för kunskap - förskoleklass, förlängd skolplikt och lovskola*. <https://data.riksdagen.se/dokument/H3B381>

Stukát, S. (2011). *Att skriva examensarbete inom utbildningskunskap* (2 uppl.). Studentlitteratur AB.

Svenska Unescorådet. (2006). *Salamanca deklARATIONEN och Salamanca +10*. Svenska Unescorådet. <http://u4614432.fsdata.se/wp-content/uploads/2013/09/Salamancadeklarationen-och-Salamanca+-10-ers%C3%A4tter-1-2001.pdf>

Säljö, R. (2014). *Lärande i praktiken: Ett sociokulturellt perspektiv* (3 uppl.). Studentlitteratur.

Thomas, G., & Loxley, A. (2007). *Deconstructing special education and constructing inclusion* (2 uppl.). Open University Press.

Thomas, N. (2007). Towards a Theory of Children's Participation. *The International Journal of Children's Rights*, 15(2), 199–218. <https://doi.org/10.1163/092755607X206489>

Thomassen, M. (2007). *Vetenskap, kunskap och praxis. Introduktion i vetenskapsfilosofi* (1 upp.). Gleerups utbildning.

UNICEF. (2012). *School Readiness A Conceptual Framework*. <https://resources.leicestershire.gov.uk/sites/resource/files/field/pdf/2020/1/7/School-readiness-a-conceptual-framework-UNICEF.pdf>

UNICEF Sverige. (2009). *Barnkonventionen: FN:s konvention om barnets rättigheter*. <http://unicef-porthos-production.s3.amazonaws.com/barnkonventionen-i-sin-helhet.pdf>

Vetenskapsrådet. (2017). *God forskningssed*. Vetenskapsrådet. <https://www.vr.se/download/18.2412c5311624176023d25b05/1555332112063/God>

Wilder, J., & Lillvist, A. (2022). Teachers' and parents' meaning making of children's learning in transition from preschool to school for children with intellectual disability. *European Journal of Special Needs Education*, 37(2), 340–355. <https://doi.org/10.1080/08856257.2021.1889847>

Bilaga 1

Intervjuguide

Kan du berätta om dig själv och din familj?

Kan du berätta om ditt barn?

Kan du berätta om ditt barns övergång?

Hur har dina möjligheter att vara med och påverka processen sett ut?

Hur har bemötandet från berörda parter vid övergången sett ut?

Hur har kommunikationen mellan förskola respektive förskoleklass sett ut?

Hur upplever du att era kunskaper och erfarenheter om ditt barn har tagits/inte tagits till vara?

Vad har varit viktigt för att känna delaktighet och samverkan vid övergång?

Vilka möjligheter och hinder har funnits för upplevelsen av delaktighet och samverkan?

Vilka erfarenheter av delaktighet och samverkan tar du med dig av denna process?

Bilaga 2

Missivbrev

Förfrågan om att delta i en studie om vårdnadshavares delaktighet och samverkan vid övergång mellan förskola och förskoleklass. Urvalet är vårdnadshavare till elever i behov av särskilt stöd.

Betydelsen av vårdnadshavarens delaktighet och samverkan vid övergångar är något som lyfts i styrdokument för förskola och skola, och även i forskning. I styrdokument framgår också att barn i behov av särskilt stöd, särskilt ska uppmärksammas vid övergång. De frågor som vi söker svar på handlar om hur vårdnadshavare till elever i behov av särskilt stöd upplever förhållningssätt och bemötande, kommunikation samt hur deras kunskaper om barnet har tagits till vara.

Syftet med studien är att undersöka vårdnadshavares upplevelse av delaktighet och samverkan vid övergången mellan förskola och förskoleklass. Våra frågeställningar handlar om hur vårdnadshavare har upplevt förhållningssätt, bemötande och kommunikation. *Studien vänder sig till vårdnadshavare som varit med om att deras barn gjort en övergång mellan förskola och förskoleklass under åren 2018 – 2022, och som har ett barn i behov av särskilt stöd.* Med barn i behov av särskilt stöd avses att barnet befinner sig i någon form av svårighet, och att det finns beslut av rektor om rätt till särskilt stöd eller att pedagogisk utredning kring eleven pågår.

Studien är ett examensarbete på avancerad nivå och är en del av utbildningen till specialpedagog vid Göteborgs Universitet. Jana Hanzel Kratka, universitetslektor på Göteborgs Universitet kommer att finnas med som handledare i detta arbete. Studien kommer att genomföras med intervjuer under 1 februari – 31 mars 2023. Intervjun kommer att beröra din upplevelse av delaktighet vid övergång mellan förskola och förskoleklass. Intervjun beräknas ta cirka en timme. Det är viktigt att intervjun sker i en ostörd miljö, på en tid och plats som Du bestämmer. Intervjun kommer att spelas in och skrivas ut i text.

Den information som Du lämnar kommer att behandlas säkert och förvaras inlåst så att ingen obehörig kommer att få ta del av den. Redovisningen av resultatet kommer att ske så att ingen individ kan identifieras. Inspelningarna och den utskrivna texten kommer att förstöras när examensarbetet är godkänt. Du kommer ha möjlighet att ta del av examensarbetet genom att få en kopia av arbetet. När examensarbete är färdigt och godkänt kommer den att finnas i en databas vid Göteborgs Universitet och även vara tillgänglig för andra.

Deltagandet är frivilligt och Du kan när som helst avbryta din medverkan utan närmare motivering. Vi frågar härmed om Du vill delta i denna studie. Vid önskan om deltagande ges besked via telefon eller mail till Soha El-Ayneine eller Maria Löfstrand. Du är givetvis också välkommen att höra av dig till oss om du har några andra frågor.

Soha El- Ayneine, student
Mail X
Telefonnummer XXX - XXX XX XX

Maria Löfstrand, student
Mail X
Telefonnummer XXX - XXX XX XX